

erdélyi riport

H E T I H Í R M A G A Z I N
XIII. ÉVF. 13. (517.) SZÁM – 2014. ÁPRILIS 4.

Román szerep a krimi
forgatókönyvben? | AKTUALIS

Egyenlőtlen versenyben
a romániai megyék | GAZDASÁG

Világjáró
erdélyi fiatalok | RIPORT

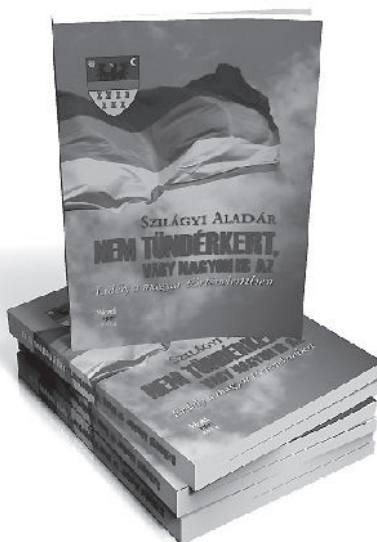
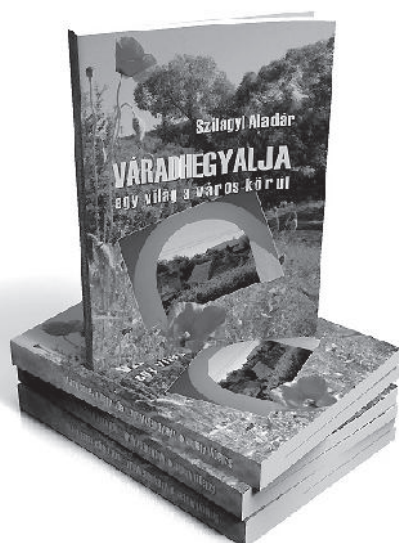
Zsoldos Attila történész

Árpád-kori vendégjárás



A rádió, a fény és a hullám

További részletek a www.marosvasarhelyiradio.ro honlapon



**A Riport Kiadó és a Várad
folyóirat újdonságai hamarosan
a jobb könyvesboltokban.**

tartalom

HETI MÉRLEG

4–7 A hét hírei, Müzli, Hír plusz komment
Szűcs László: Elméleti képviselő

AKTUÁLIS

8–10 Cseke Péter Tamás: Románia is szerepel a krimi forgatókönyvben?
„Nem fenyeget közvetlen veszély” – Borbély László, a parlament külügyi bizottságának elnöke

HÁTTÉR

11–13 Kőrössi P. József: „Hosszú távon még bajunk lesz belőle”
– részlet Lendvai Ildikó és Herényi Károly beszélgetős könyvéből

GAZDASÁG

14–15 Parászka Boróka: Egyenlőtlenek küzdelme – Romániai megyék gazdasági teljesítménye

RIPORT

16–19 Tasnádi-Sáhy Péter: Más színház az Ecsetgyárban – színházi műhely és szimpózium Kolozsváron

RIPORT

20–22 Kustán Magyarai Attila: Világjáró erdélyi fiatalok

MOZIMUSTRÁ

23 Kustán Magyarai Attila: Kísérletek a térrel (Gravitáció, Snowpiercer)

TÉKA

24 Parászka Boróka: Utolsó év, utolsó szerelem – Michael Kumpfmüller: Az élet gyönyörűsége című könyvéről

HISTÓRIA

25–27 Szilágyi Aladár: Vendégjárás az Árpád-korban – Dr. Zsoldos Attila akadémikus, történész

THALIA

28–29 Szabó Réka: Egy szalonvilág antihősei – Krleža Lédája a kolozsvári színpadon

TERRA

30 Králik Lóránd: Sziget a világ végén 28.

CÍMLAPFOTÓ: SZŰCS LÁSZLÓ



ERDÉLYI RIPIORT –
KÖZÉLETI ÉS KULTURÁLIS HETILAP
XIII. ÉVF. 13. (517.) SZÁM

FŐSZERKESZTŐ: SZŰCS LÁSZLÓ

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: MARKÓ BÉLA
(ELNÖK), TIBORI SZABÓ ZOLTÁN,
GÁLFALVI ZSOLT, VISKY ANDRÁS,
JAKOBOVITS MIKLÓS (1936-2012)

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: STANIK ISTVÁN

KINDE ANNAMÁRIA (1956-2014)

SZERKESZTŐK: CSEKE PÉTER TAMÁS,
KUSTÁN MAGYARI ATTILA,
PARÁSZKA BORÓKA, SIMON JUDIT,
SZILÁGYI ALADÁR, TASNÁDI-SÁHY PÉTER

MŰSZAKAI SZERKESZTŐK:

BÁLINT ALÍZ, BENKŐ J. ZOLTÁN

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: FODOR JUDIT

ÁLLANDÓ MUNKATÁRSÁK:

GÁL MÁRIA, HORVÁTH ANDOR, KÖRÖSSI
P. JÓZSEF, SIKE LAJOS, SZÉKEDI FERENC,
SZÉKELY ERVIN, ZSEHRÁNSZKY ISTVÁN,
VARGA MELINDA, TAMÁS PÁL

DESIGN: MIHÁLY LÁSZLÓ

A KÓS KÁROLY AKADÉMIA ALAPÍTVÁNY
MEGBÍZÁSÁBÓL KIADJA

A RIPIORT KIADÓ KFT., NAGYVÁRAD.

FELELŐS KIADÓ: SIMON JUDIT

ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓ: BÉRES ATTILA

ADMINISZTRÁCIÓ: POZMAN ERIKA,
DUNSOARA BRIGITTA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

410161 NAGYVÁRAD (ORADEA),

MAGNOLIEI U. 29.

TELEFON/FAX: +40/259/419-924

E-MAIL: RIPIORTKIADO@GMAIL.COM

ELŐFIZETÉSI DÍJSZABÁSAINK: 3 HÓNAPRA
25 LEJ, 6 HÓNAPRA 45 LEJ, EGY ÉVRE 80 LEJ.

MAGYARORSZÁGI ELŐFIZETÉSI DÍJAK:

3 HÓNAPRA 4.500 FORINT, 6 HÓNAPRA
7.900 FORINT, EGY ÉVRE 14.500 FORINT.

BANKSZÁMLASZÁM:

RON: BANCA TRANSILVANIA ORADEA

RO57 BTRL 0050 1202 5360 21XX;

HUF: BANCA TRANSILVANIA ORADEA

RO30 BTRL 0051 2202 5360 21XX –

SWIFT: BTRLRO22.

KÉSZÜLT A NAGYVÁRADI

EUROPRINT NYOMDÁBAN.

FELELŐS VEZETŐ: DERZSI ÁKOS

ISSN 1583-3402



röviden

■ **Megemelték a nyugdíját** március végén közel 234 ezer nyugdíjasnak – jelentette be Rovana Plumb munkaügyi miniszter, aki szerint átlagosan havi 63 lejjel kapnak majd többet az érintettek. A nyugdíjpontszámok korrekciójára és kiegészítésére azon személyek esetén kerül sor, akik 2011 után mentek el nyugdíjba. Victor Ponta miniszterelnök szerint ez 200 millió lejes többletkiadást jelent a költségvetésnek, de ezt az összeget már előirányozták az idei büdzsében.

■ **Bezárja romániai üzleteit az OBI,** Európa egyik vezető barkácsáruházlánc. Az OBI azért döntött így, mert évről évre veszteségeket halmoz fel. Az áruházlánc 2008-ban, Nagyváradon nyitotta első romániai üzletét, jelenleg hat nagyvárosban van jelen az országban. Bár forgalma folyamatosan nőtt, mindvégig veszteséges volt. Veszteségeinek összege ma már 270 millió lej. Az OBI-nak tavaly 636 alkalmazottja volt Romániában.

■ **Diszkriminációt állapított meg az Országos Diszkriminációellenes Tanács (CNCD)** a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem rektorának a magyar nyelvhasználatra vonatkozó nyilatkozata kapcsán. A CNCD-hez a Romániai Magyar Orvos- és Gyógyszerész-képzésért Egyesület fordult Leonard Azamfirei rektor kijelentése miatt, miszerint a magyar nyelvet a családban, a könyvtárban, a színházban kell ápolni, de ahol az ember mesterséget tanul, ott a román kell használni. A CNCD szerint a kijelentés diszkriminatív, ugyanakkor a vélemény nyilvánítás szabadságába a sokkoló vélemény hangoztatása is beletartozik, ezért nem bírságozták meg a rektort.



Kampányt nyitott az RMDSZ

Európa szabadsága azon is múlik, szabadnak érzik-e magukat a nyelvi és etnikai őshonos kisebbségek – mondta Kelemen Hunor a székelyudvarhelyi városi sportcsarnokban az RMDSZ EP-kampányának nyitányán. Kiemelte, hogy az RMDSZ tovább kívánja folytatni a harcot azért, hogy az Európai Unió szabályozást fogadjon el az őshonos nemzeti közösségek védelméről. A szövetség a luxemburgi bíróságon keresi igazát az Európai Bizottság által elutasított polgári kezdeményezése ügyében. „Brüsszelnek is meg kell értenie, hogy nem dughatja fejét a homokba. Európa szabadsága azon is múlik, szabadnak érzik-e magukat a nyelvi és etnikai őshonos kisebbségek.”

A jelöltlistáját vezető Winkler Gyula EP-képviselő arról beszélt, hogy a most kezdődő új tervezési időszak Erdély gazdasági fellendítésére, Székelyföld, a Partium, a Bánság modernizációjára is új lehetőségeket nyújt. Meglátása szerint a gazdasági fejlesztés eszközt ad a közösség kezébe, hogy az autonómia alapjait is megerősítse. A kampánynyitón Bőjte Csaba (fotó) azt mondta: „A hitemet szeretném a jelöltek tarisznyáiba tenni, útravalóul”.

A ferences szerzetes szerint az erdélyi magyar szervezetek politikusaiknak párbeszédet kel-

lene folytatniuk egymással, és szükség van arra is, hogy nyissanak a román vezetők felé is.



műzli

Kegyelmes úr szigorú

Gigi Becali nem kap kegyelmet – közölte az államelnöki hivatal. A bejelentéssel egy időben zajlott Bukarestben az ügyvédek kongresszusa, amelyen Traian Băsescu beszédében utalt a George Becali és Gică Popescu szabadlábra helyezése érdekében zajló kampányra. Úgy fogalmazott: kezdeményezőik nincsenek tisztában az igazságszolgáltatás küldetésével. Băsescu utalt arra is: a Bayern München elnökét, Uli Höness is börtönre ítélték, pedig a német válogatott színeiben világ- és Európa-bajnoki címet szerzett, a klubja pedig ötször nyert a Bajnokok Ligájában.

Igaz, Herr Höness nem iszogatót együtt berlini vendéglőben a szövetségi elnökkel.

Szabadesésben a liberálisok

Hatalmasat zuhant ellenzékbe vonulása óta a korábban folyamatosan húsz százalék fölött mért Nemzeti Liberális Párt (PNL) támogatottsága. Ezt igazolja az IRES felmérése. Az adatok szerint a PNL mindössze 14 százalékot kapna, ha most lennének az EP-választások. A liberálisok célkitűzése a 25 százalék. Crin Antonescu pártelnök megfogadta, hogy lemond, ha a PNL nem éri el a 20 százalékot májusban. A felmérés szerint a Szociáldemokrata Pártból, a Konzervatív Pártból és a Románia Haladásáért Országos Szövetségből álló választási koalíció támogatottsága 42 százalékos, a Demokrata Liberális Párté (PDL) 11. Meglepetés az államfő által védnökölt Népi Mozgalom Párt (PMP), amely a szavazatok 10 százalékát szerezne meg. Az RMDSZ és a Nagy-Románia Párt (PRM) egyaránt bekerülne az EP-be 5-5 százalékkal.

Rosszul áll a szénája az államfőjelölt Crin Antonescunak is. A PNL vezetője (fotó) 12 százalékot szerezne, ha most lenne az elnökválasztás. A legesélyesebb jelölt továbbra is a PSD elnöke, Victor Ponta kormányfő 31 százalékkal.



Egyesülő román közmédia

A kormány a bukaresti közszolgálati televízió és rádió összevonását tervezi, de ez leghamarabb a jövő évben valósítható meg – jelentette ki Victor Ponta. A kormányfő szerint létezik egy hosszú távú kormányzati stratégia, ami a két közszolgálati intézmény összevonására vonatkozik. A Román Televízió anyagi nehézségekkel küszködik, tetemes adóssága van, miközben a Román Rádiótársaság nyereséges. Ponta szerint az összevonás csak akkor jöhet szóba, amikor a televízió is nyereségesé válik. Rámutatott: a két vállalatnak egyetlen országos társaságot kellene alkotniuk, hasonlóan számos európai országhoz.

A román köztelevízió vezetősége március elején jelentette be, hogy az előzetes mérleg szerint sikerült 2,5 millió lej nyereséggel zárni a 2013-as évet, de az intézmény korábban felhalmozott adósságai elérik a 800,6 millió lejt. Ennek kétharmadával az államkasszáknak tartoznak. A köztévé tavaly 619 embert bocsátott el, s az alkalmazottak száma 2535-re csökkent.

Krím: békésebb hírokat pengetnek

Szégyen a Krím orosz annektálása, amelyet az Európai Unió nem ismer el, és nem is fog elismerni – tudatta Herman Van Rompuy, az Európai Tanács elnöke az EU és az Egyesült Államok vezetőinek brüsszeli csúcstalálkozóját követően. Rompuy pozitív jelként értékelte, hogy az orosz és az ukrán külügyminiszter tárgyalóasztalhoz ült, valamint Oroszország hozzájárult, hogy az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet megfigyelő missziót küldjön Ukrajnába. „Oroszország magára maradt, miközben az Európai Unió és a NATO

hír+ komment

Mégsem alapít új pártot Călin Popescu Țăriceanu, a PNL volt elnöke. Țăriceanu nyílt levélben közölte Crin Antonescunak, a PNL vezetőjével, hogy nem szeretne rontani a PNL európai parlamenti választásokon elérhető eredményein. Szerinte egy új liberális párt megosztaná a szabadelvű tábor, és mélyítené a PNL-n belüli válságot. A szenátus elnöke azt közölte nyílt levelében, hogy az új párt helyett a Liberális Gazdasági Platformot alapította meg, amelyre szerinte szüksége van a PNL-nek ahhoz, hogy ismét kormányra kerüljön. Platform nélkül egy tapodtat sem, ehhez már csak egy választást kellene megnyerni.



tagjai egységet mutatnak” – mondta Barack Obama amerikai elnök a csúcstalálkozón. Közben Valerij Geraszimov orosz vezérkari főnök bejelentette: mind a 193 krími, korábban az ukrán hadsereghez tartozó lak-tanyára és katonai létesítményre kitértek már az orosz zászlót. A krími kormány arról tájékoztatta, hogy az ukrán hadsereg 15 ezer tisztje, illetve katonája értesítette a hatóságokat arról, hogy az orosz hadseregben kívánja folytatni a katonai szolgálatot.

Lassan közeledni látszanak az álláspontok Oroszország és a nyugati nagyhatalmak között, jelentette ki Szergej Lavrov orosz külügyminiszter. A politikus szerint John Kerry amerikai külügyminiszterrel történt hágai találkozója óta „közös indí-tvány körvonalazódik” Ukrajna irányába.

Barack Obama amerikai és Vlagyimir Putyin orosz elnök újabb, egy órán át

tartó telefonbeszélgetése során abban állapodott meg, hogy a két ország külügyminisztere, John Kerry és Szergej Lavrov újra tárgyal majd az ukrainai helyzet rendezéséről. Obama hangsúlyozta, hogy az Egyesült Államok továbbra is a diplomáciai megoldást szorgalmazza, konzultációban az ukrán kormánnyal és támogatva az ukrán népet, azzal a céllal, hogy lecsillapítsák a válságot.

Ez volt az első közvetlen kapcsolatfelvétel a két elnök között azt követően, hogy az Egyesült Államok és az Európai Unió szankciókat léptetett életbe Oroszországgal szemben. Putyin azután hívta fel Obamát, hogy utóbbi a száúdi uralkodóval folytatott tárgyalásait követően Rijádban visszatért a szállodájába.

Kevésbé biztató hír, hogy a Krím és az ukrán határ mentén egy mintegy 50 ezer fős orosz haderőt vontak össze, ami

röviden

■ **November 9-re tervez referendumot a független katalán állam megalapításáról Barcelona, a madridi kormány azonban ezt határozottan ellenzi.** Artur Mas, a katalán autonóm közösség miniszterelnöke nem tartja kizártnak, hogy a tartomány egyoldalúan nyilvánítsa ki függetlenségét. Korábban a spanyol kormány többször is hivatkozott arra, hogy alkotmányellenes lenne egy ilyen népszavazás megtartása. Mariano Rajoy spanyol miniszterelnök kijelentette: „Amíg én vagyok a spanyol kormány elnöke, egyetlen spanyol terület sem vívja ki függetlenségét”.

■ **Ötven percig beszélgetett Ferenc pápa és Barack Obama a Vatikánban.** „Csodálatos itt lenni és Önnel találkozni” – az amerikai elnök ezekkel a szavakkal fogott kezét Ferenc pápával, majd ötven perces megbeszélést folytattak a Vatikánban. A vatikáni protokollban ez rendkívül hosszúnak számít még ilyen magas szintű vendéggel is. Az amerikai elnök és John Kerry külügyminiszter ezt követően Pietro Parolin szentszéki államtitkárral kezdett tárgyalást.

■ **Andrej Kiska nyerte múlt szombaton a szlovákiai elnökválasztás második fordulóját, miután megszerezte a szavazatok 59,5 százalékát.** Vetélytársa, a hivatalban lévő miniszterelnök, Robert Fico a voksok 40,5 százalékát kapta. A szavazói kedv meghaladta az első fordulóban tapasztaltat, többen szavaztak – zömében Kiskára – a magyarok lakta településeken is.

▷ jóval jelentősebb annál, amely 2008-ban Grúziába hatolt be. A katonák egy része ugyanúgy nem visel felségjelzést, mint a Krím félszigetre bevonult egységek.

Változó kitüntetés-törvény

Elfogadta a szenátus azt a törvénymódosítást, amely alapján megfoszthatják állami kitüntetésétől a román alkotmány egyes rendelkezéseit bíráló személyeket. A Bogdan Diaconu szocdem képviselő (fotó) által beterjesztett módosítás szerint meg lehet fosztani állami kitüntetésétől azt, aki az egységes és oszthatatlan román nemzetállamra, az államnyelvre vagy az ország területének elidegeníthetlenségére vonatkozó alkotmányos előírást megsérti. Victor Ponta kormányfő tavaly Tőkés László állami kitüntetésének visszavonását kezdeményezte, alkotmánysértőnek nevezve az európai parlamenti képviselő nyilatkozatait. A hatályos törvény szerint az állami kitüntetést csak jogerősen szabadságvesztésre ítélt személyektől veheti vissza az államfő, vagy azoktól, akiket az erre hivatott becsületbíróság méltatlannak talál az érdemrendre. A Románia Csillaga érdemrend becsületbírósága novemberben méltatlannak minősítette Tőkés Lászlót a kitüntetésre, de az EP-képviselő beperelte a szerinte szabálytalanul eljáró testületet. Az államfő azt mondta: nem adhat ki rendeletet Tőkés érdemrendjének visszavonásáról, amíg nem születik jogerős határozat a perben.

Diaconu javaslata lehetővé tenné, hogy ne csak a börtönbüntetésre ítélt, hanem az alkotmányt bíráló személyektől is visszavonják a kitüntetést, anélkül, hogy ehhez szükség lenne az etikai testület elmarasztalására. A kormány támogatását élvező tervezetet csak az RMDSZ frakciója utasította el.



Nem lesz idén új alkotmány

Tartalmi és formai szempontból is javításra szorul a parlament különbizottsága által kidolgozott alkotmánymódosító szövegtervezet – közölte a

Velencei Bizottság. Az Európa Tanács tanácsadó testülete elfogadta a szakértői bizottság jelentését. E szerint a tervezet legnagyobb hiányossága, hogy nem jelöli meg pontosan: milyen kormányzati formára alapozzák az állam működését, és nem teremt egyértelmű viszonyrendszert az alapvető állami intézmények között. A jelentés szerint aggályos, hogy az új alaptörvény sem korlátozná a kormányt abban, hogy rendelet kibocsátásával vegye át a törvényhozás szerepét. A Velencei Bizottság az alkotmánymódosító tervezet kidolgozásának módját is kifogásolta.

A strasbourgi ülésen Romániát képviselő Ioan Chelaru szenátusi alelnök azt mondta: a parlament felülvizsgálja az alkotmánytervezetet, figyelembe véve a Velencei Bizottság ajánlásait, illetve az alkotmánybíróság határozatát. Chelaru közölte: Románia nem tesz le az alaptörvény módosításáról, de az ezt szentesítő népszavazásra csak 2015-ben kerül sor.

Februárban a román alkotmánybíróság alaptörvénybe ütközőnek minősítette a parlamenti különbizottság alkotmánymódosító tervezetének 26 pontját, köztük a kisebbségi jelképhasználatra, a kulturális autonómia elvére és a hagyományos

térsegek közigazgatási alrégiókba szerveződésére vonatkozó módosítási javaslatokat.

Közös RMDSZ–MPP tervezet

Elkészült az RMDSZ autonómiatörvény-tervezete – közölte Kulcsár Terza József, az MPP háromszéki elnöke. A hírt Kovács Péter RMDSZ-főtitkár is megerősítette. Kulcsár Terza József elmondta, tanulmányozzák és véleményezik a 18 oldalas dokumentumot, majd – a két politikai szervezet együttműködési megállapodásának megfelelően – összeül az a munkacsoport, amelynek feladata kidolgozni a két párt szakemberei által elfogadhatónak tartott konszenzusos tervezetet.

Kelemen Hunor szövetségi elnök és Biró Zsolt, az MPP elnöke korábban közös szakértői bizottság létrehozásáról állapodott meg. „Erre nincs határidő. Ennyi idő után néhány hét, vagy néhány hónap nem akadály”, – mondta Kulcsár Terza, aki szerint a parlament várhatóan elutasítja a tervezetet, de fontos, hogy egy olyan dokumentum készüljön, amely megfelelő módon szabályozza Székelyföld autonómia koncepcióját. Pártja vezetőjétől megbízást kapott, hogy jogászként az MPP-t képviselje a közös munkacsoportban, de ragaszkodnak ahhoz is, hogy az SZNT szakembere is vegyen részt a munkában.

Kovács Péter emlékeztetett arra, hogy az RMDSZ és az MPP együttműködési megállapodás egyik pontja a törvénytervezet elemző közös szakértői munkacsoport létrehozása. A testület paritásos alapon négy vagy hat szakemberből áll majd. Közölte, az RMDSZ-nek nincs kifogása az ellen, hogy a bizottságba SZNT-s szakember is bekerüljön. „Mi nem szólunk bele, hogy ebbe a bizottságba az MPP kit nevesít. Jelölhetnek

SZNT-st is, aki azonban a polgári pártot képviseli a testületben” – mondta Kovács Péter.

Nem románbarát a moldáv többség

A Moldova európai uniós integrációját, illetve az ország Romániával való egyesülését szorgalmazó bukaresti politikusok számára kedvezőtlen eredményeket hozott az a Moldovában készült felmérés, amelyet a Magenta közvélemény-kutató intézet készített. E szerint a válaszadók 42 százaléka nyilatkozott úgy, hogy Vlagyimir Putyin orosz államfőben bízik a legjobban, öt Angela Merkel német kancellár követi 19 százalékkal. A két ország egyesülését szorgalmazó Traian Băsescu népszerűsége csupán 6 százalékos.

Arra a kérdésre, hogy megszavazná-e a NATO-hoz való csatlakozást, csupán a megkérdezettek 25 százaléka válaszolt igennel, ellene 37 százalék voksolna. 13 százalék el se menne szavazni. Az Európai Unióhoz való csatlakozást 38 százalék támogatja, de ez az arány alulmarad az orosz–fehérorosz–kazah vámunióhoz való csatlakozást támogató 43 százalékkal szemben.

A válaszadók többsége azzal sem ért egyet, hogy aki románul beszél, az román. 20 százalék teljesen egyetért ezzel a kijelentéssel, 13 százalék inkább

egyetért, 41 százalék egyáltalán nem, 20 százalék pedig inkább nem ért egyet vele.

Budapesten a Seuso-kincsek fele

Magyarország visszaszerezte a Seuso-kincs felét – jelentette be rendkívüli sajtótájékoztatón Orbán Viktor, majd a parlament Delegációs Termében leleplezett hét darab ezüst tálat és egy réz üstöt. A kincset a Terrorelhárító Központ emberei szállították haza. A visszaszerzés 15 millió euróba került, amivel Orbán szerint Magyarország jó üzletet csinált. Amikor ugyanis 1990-ben New Yorkban a korábbi tulajdonos, Lord Northampton el akarta árverezni a kincseket, az előbbi összeg háromszorosa volt a kikiáltási ár.

A tárgyak visszaszerzésére évek óta törekszik a magyar kormány, az eddigi tárgyalások azonban nem vezettek eredményre. Egészen eddig sikertelenül próbáltuk bizonyítani, hogy a kincset Magyarországon, Polgárdi közelében találták meg. „Magyarország családi ezüsthéneke tulajdonjogáról sosem mondtunk le” – fogalmazott Orbán. Azt nem részletezte, hogyan sikerült visszaszerezni a kincseket, és egyáltalán kitől vásárolták vissza az értékes tárgyakat, melyek három hónapon át ingyenesen megtekinthetők a parlamentben.

vezércikk

SZÚCS LÁSZLÓ

Elméleti képviselő

A kampány utolsó napjaiban még csak sejteni lehet, ki nyeri a magyarországi parlamenti választást, viszont az már most tudható, hogy kik az új választási rendszer biztos vesztesei: a Magyarországon élő nemzeti kisebbségek, a népszámlálási adatok szerint az ország lakóinak 6 és fél, a valóságban inkább 8-9 százaléka. Kockázat nélkül kijelenthető ugyanis, hogy egyetlen kisebbségi jelölt sem kap április hatodikán elegendő szavazatot ahhoz, hogy a kétszáz főre karcsúsodó törvényhozásban mandátumot szerezzen.

Hosszú évek óta megoldatlan az Országgyűlésben a nemzeti kisebbségek képviselete, vitatkoztak erről bal- és jobboldali kormányok idején egyaránt. Aztán a fülkeforradalom után az Orbán-kormány, mint sok egyéb máshoz, ehhez is erős kézzel hozzányúlt, ám az eredmény inkább népmeseinek mondható, mintsem örvendetesnek: kaptak is ajándékot, meg nem is, voksolhatnak a saját jelöltjeikre a kisebbségek, de képviseletük nem lesz.

A változás lényege: az országban kisebbségként elismert 13 népcsoport tagjai regisztrálhattak a választási irodáknál, csakhogy ezzel automatikusan elvesztették a jogukat arra, hogy politikai pártokra szavazzanak. E korlátozásnak tudható be, hogy a népszámlálási adatokhoz képest igen kevés nemzetiségi regisztrált. A határidőig alig több mint negyvenezen tettek így. A legtöbben a romák (18 ezren a 315 ezerből), illetve a németek (15 ezren a 185 ezerből) éltek ezzel a lehetőséggel. A románok sem tolongtak: a népszámláláskor 35 ezren vallották magukat e nemzetiséghez tartozónak, ám a választási névjegyzékbe alig hatszázan kérték a felvételüket. Ma már biztos, matematikai esély sincs arra, hogy akár a legnépesebb közösségek képviselethez jussanak, ezért sokan már töröltették is magukat a kisebbségi névjegyzékből, hogy pártokra voksolhassanak. Ugyanis a törvény meghatározza, hogy egy-egy kisebbségi mandátumhoz hány szavazatot kell szerezni. Ez a szám függ a hatodikai részvételtől is, de húszezer körüli lesz, tehát több, mint ahány roma vagy német regisztrált. Aki nem éri el ezt a minimumot, az szavazati jog nélküli megfigyelői státuszban üldögélhet majd a T. Házban. (A korlátozás érthető, hiszen a kisebb létszámú parlamentben – ha mind a 13 közösség képviselethez jutna pozitív diszkriminációval, mint Romániában, – könnyen a mérleg nyelve lehetne a kisebbségi frakció. Mint olykor Romániában.) A teljes képhez tartozik, hogy a romák voksaiért politikai szervezet is küzd, csekély eséllyel még arra is, hogy akár az egy százalékot elérje.

A helyzet tehát változatlan, a kisebbségek képviselete továbbra is elméleti lehetőség, díszes bojt a törvényen, márpedig ők, a külhoni magyarokkal szemben adófizetők is. Mindez nem túl jó üzenet a szomszédos országok felé, ahol a magyar kisebbségek helyzete, képviselete folyamatosan napirenden lévő téma. Kampányok idején kétszeresen az.



Románia is szerepel a krími forgatókönyvben?

Romániát és Moldova Köztársaságot is nyugtalanítják a Krím annektálása utáni orosz expanziós törekvések. Moszkva egyik célpontja a románok által is lakott Dnyszeter menti szakadár köztársaság lehet. CSEKE PÉTER TAMÁS a krími válságról az RMDSZ szakpolitikusaikat is kérdezte.

Hiába Moszkva ígéretei, miszerint az orosz expanziós törekvések megállnak a Krím félsziget annektálásánál, Bukarest aggodalommal figyeli az ukrajnai válság fejleményeit. Victor Ponta miniszterelnök arról beszélt, hogy Románia és a térség biztonsága 1989 óta nem volt akkor veszélyben, mint most, Traian Băsescu



Ülésezik Băsescu-nál a Legfelsőbb Védelmi Tanács

államfő pedig az ország védelmi kiadásának növelését, a NATO európai katonai erejének átcsoportosítását

kérte. A Román Hírszerző Szolgálat vezetője, George Maior is elismerte: ha közvetlen katonai fenyegetettség-

„Nem fenyeget közvetlen veszély”

A képviselőház külügyi bizottságának elnöke szerint Románia jelenleg nincs közvetlen veszélyben, Oroszország expanziós törekvése a Krímnél meg fog állni. Bukarest kérni fogja, hogy a NATO szenteljen nagyobb figyelmet a térségnek – mondta az Erdélyi Riportnak BORBÉLY LÁSZLÓ.

A miniszterelnök szerint Románia és a régió biztonságát 1989 óta nem fenyegette ekkora veszély. Ön ezt hogyan látja?

Romániát jelenleg nem fenyegeti közvetlen veszély. Ami nem azt jelenti, hogy nem aggodunk mindannyian. Oroszország „ügyesén” kihasználta a kijevi hatalmi úrt és az ukrán parlament szerencsétlen lépését a nyelvtörvénnyel kapcsolatban. Világos, Moszkva évek óta készült a Krím annektálására, másképp nem lehetett volna néhány nap alatt lezavarni a referendumot és az ezzel párhuzamos hadműveleteket. A héten jártam egy román parlamenti delegáció tagjaként a brüsszeli NATO-központban. Ott elmondták, az orosz hadihajók már ké-

szenlétben álltak a krími népszavazás előtt. A kérdés az, mi lesz ezután. Én úgy látom, Vlagyimir Putyin a Krímnél meg fog állni. Nem érdeke, hogy tovább feszítse a húrt. Ez nem azt jelenti, hogy nincs benne a stratégiájában az egykori Szovjetunió oroszok lakta területeinek valamilyen formában történő közelítése Oroszországhoz. Ide tartoznak a balti államok is.

Említette, NATO-vezetőkkel tárgyalt Brüsszelben. Korábban az államfő a NATO-erők európai átcsoportosítását kérte. Számíthat Románia a katonai szövetség oltalmára, ha a helyzet úgy alakul?

Románia derekasan kivette a részét a NATO tevékenységéből az utóbbi években. A legtöbb katonát – körülbelül negyvenezer embert – küldte a kelet-európai országok közül nemzetközi küldetésekre. Jó kérdés, hogy mit kapunk ezért cserébe. Románia a harmadik legértékesebb ország Ukrajna és Moldova mellett egy Moszkva által gerjesztett konfliktus esetén. A parlament nyilatkozat elfo-

gadására készül abból az alkalomból, hogy Románia tíz éve NATO-tag. Javasolni fogom: a nyilatkozatba kerüljön bele az a kérésünk, hogy a katonai szövetség kiemelt figyelmet szenteljen e régióknak, segítsék Romániát. Például nagyobb horderejű hadgyakorlatokkal az ország területén. A NATO tagállamok külügyminisztereinek következő tanácskozásán szó lesz a fegyveres erők átcsoportosításáról is, amiről az államfő beszélt. Arra már rájöttek a katonai szövetség vezetői, hogy az őszi, walesi NATO-értekezlet előtt át kell fogalmazniuk a prioritásokat, így szó lehet az átcsoportosításról. A NATO szóvivője azt mondta nekünk Brüsszelben: inkább az ország haderejének képzésére helyeznék a hangsúlyt. Egyébként az ország e tekintetben sem áll rosszul, legalább 40 ezer jól képzett katonája van.

Traian Băsescu a védelmi kiadások növelését is kérte a krími válság kapcsán. Indokolt ez az intézkedés?

A román védelmi kiadások mértéke is szóba került a NATO brüssz-

Románia a legtöbb katonát küldte a kelet-európai országok közül nemzetközi NATO-küldetésekre. Mit kapunk mi ezért cserébe? (Borbély László)

get nem is jelent, de a román nemzetbiztonságot veszélyezteti Moszkva. Az RMDSZ szakpolitikusai szintén aggódnak ugyan, bár szerintük Románia nincs közvetlen veszélyben (lásd interjúnkat Borbély Lászlóval).

Hadgyakorlatok a Dnyeszter mentén A román államvezetés el-

sősorban attól tart, hogy Krím anektálása után a Dnyeszter Menti Köztársaság bekebelezése következik. Az ukrán válság fejleményein a szakadár állam vezetői felbátorodtak, és újból hangot adtak a maguk fúziós szándékainak Moszkva felé. Mihail Burla, a Dnyeszter-melléki törvényhozás elnöke a Krím anne-

tálása után a Dumához fordult, hogy vizsgálják a szakadár köztársaság Oroszországhoz való csatlakozása lehetőségét, hivatkozva egy 2006-os referendumra, ami a krímihez hasonló eredménnyel zárult. Ráadásul a Dnyeszter Menti Köztársaságban az utóbbi időben felélénkült a katonai tevékenység: a térségben állomásozó orosz fegyveres erők egy hét leforgása alatt kétszer is hadgyakorlatot tartottak. A román külügy szerint tavaly év vége óta a Dnyeszter-melléki hatóságok folyamatosan zaklatják a térségben működő nyolc román tanítvány iskolát.

A román államfő a védelmi minisztérium állománygyűlésén kijelentette: az ukrán válság miatt növelni kell a védelmi kiadásokat, hogy jelentősen nőjön a hadsereg reagálási képessége. Azt tanácsolta a kormánynak, hogy már a félévi költségvetés-kiigazításkor utaljanak ki több pénzt a hadseregnek, és 2015-ben

A NATO központi irodájában járt Borbély László

A helyszínen tekinthette meg a legújabb NATO-s haditechnika működését egy németországi bázison Borbély László. Előtte egy hatfős parlamenti küldöttség tagjaként a katonai szövetség brüsszeli irodáját kereste fel. „Láttuk a modern radarberendezéseket, amelyek Európa légterét figyelik. A bázison román katonák is dolgoznak, az egyik radarberendezést például egy romániai hölgy irányítja” – számolt be a az *Erdélyi Riportnak* az RMDSZ politikai alelnöke. A delegáció a NATO központi irodájában a katonai szövetség védelmi rendszeréről és lehetőségeiről, a nemzeti és szövetségi szintű területek összehangolásáról, valamint Romániának, mint az ukrániai események kapcsán kialakult álláspontjáról egyeztetett Brüsszelben. Az RMDSZ-es politikus kiemelte: a krími válság és az orosz nyomás következtében, Romániát – mint az Európai Unió és a NATO keleti határát – a katonai szövetségnek jobban be kell vonnia a konfliktus-megelőző intézkedéseibe.



szeli központjában. Elhangzott, Románia nem teljesít rosszul a katonai szövetség többi tagállamához képest. Mi a GDP 1,5-1,6 százalékát fordítjuk katonai kiadásokra. A NATO azt kéri most a tagállamoktól, hogy ne csökkentsék ezeket a kiadásokat. Románia most teszi meg az utolsó lépéseket az F16-os katonai repülőgépek beszerzésére, tehát erősödik az ország védelme. Nem hiszem, hogy a hazai katonai kiadások idén jelentősen növelhetők. Jövőre azonban – a

Borbély László,
a Képviselőház
külgügyi
bizottságának
elnöke

helyzet függvényében – meg lehet vizsgálni a védelmi kiadások emelését. A NATO korábban is azt szerette volna, hogy tagállamai GDP-jük legalább 2 százalékát áldozzák a hadseregükre. Szomszédaink egyike sem éri el ezt az arányt.

Az EU többlépcsős szankciórendszert helyezett kilátásba Moszkva ellen. Tekintettel Európa orosz gázfüggőségére, lehet-e ennek fogantatja?

Európának erős gazdasági érdekei fűződnek Oroszországhoz. Ottjártunkkor a NATO szóvivője azt is elmondta, nem akarnak újabb hidegháborút, annak kemény gazdasági következményei lehetnek. Barack Obama amerikai elnöknek világos volt az üzenete: a NATO és az Európai Unió most nem mutathat gyengeséget. Mert Oroszország most felrúgott mindent, többek közt a NATO-val közösen aláírt alapdokumentumokat. Ezekben egyértelmű vállalást tett arra, hogy nem próbálkozik oroszok lakta területek annektálásával. Azért ne feledjük: az orosz gazdaságot is megviselheti, ha megszűnnek a kapcsolatok az EU-val és az Egyesült Államokkal.

Mircea Geoană, a parlament Schengen-bizottságának elnöke szerint a krími válság felgyorsíthatja Románia schengeni csatlakozását. Egyetért vele?

Bár így lenne. Ám Románia eddig sem tudta diplomáciailag és politikailag kamatoztatni, hogy a keleti határa a NATO-nak és az Uniónak. Románia jobban ki kell használja a geopolitikai helyzetét, nem elég csak nagyobb NATO-jelenlétet szorgalmazni, mint ahogy tette a napokban találkozáján a román és a lengyel védelmi miniszter. Jobban a sarkunkra kellene állnunk. Azt is mondjuk ki: Románia csaknem egymilliárd eurót költött a határai biztonságának megerősítésére, és mindenki elismerte, ez jelentős lépés volt. Ennek ellenére az EU döntéshozói újabb és újabb ürügyekkel tolják a román schengeni csatlakozás dátumát. Kicsit úgy járnak el Bukaresttel, mint a viccbeli nyuszival: soha nincs rajtunk sapka. Hamisnak bizonyult az a rögöztetés is, hogy 2014 január elseje után előzőlik a román vendégmunkások Nyugat-Európát. Semmilyen indok nincs ma arra, hogy Románia ne legyen a schengeni övezet tagja.

▷ is növeljék a védelemi kiadásokat. Kifejtette: Dél-Oszétia és Abházia 2008-as orosz elfoglalása után Ukrajna következett, ezért minden politikusnak és katonai szakértőnek fel kell tennie a kérdést: „mi vagy ki következhet”. „Akár a Dnyeszteren túli szakadár terület, akár ez a terület és a Moldovai Köztársaság együtt, vagy Ukrajna déli része lehet célpont. Ezeket a kérdéseket bárki felteheti, mert Oroszország kiszámíthatatlansága arra kényszerít, hogy különböző változatokat elemezzünk” – mondta Băsescu.

Mentőöv Moldovának Moszkva szándékaitól Kisinyov Bukarestnél is jobban tart. Nicolae Timofti elnök aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy a posztszovjet köztársaságban megismétlődhetnek az ukrainai események, és utalt a Dnyeszter menti terület helyzetére. „Vannak olyan információink, hogy a jelenlegi helyzet felforgatására irányuló konkrét törekvések észlelhetők” – hangsúlyozta a moldovai államfő, akinek legutóbbi romániai látogatásán Traian Băsescu is segítséget ígért. A román államfő szavatolná részben a „a román testvérállam” biztonságát, ha az EU tagországai az elkövetkező hetekben megkötnék a társulási egyezményt Moldovával. Az Európai Unió eredetileg kora ősszel tervezte a megállapodás aláírását, Băsescu azonban azt szeretné, ha ez a május 27-i informális EU-csúcson megtörténne. Erre jó esély is van, mert ezt az Európai Néppárt (EPP) vezetői is támogatják. Erről biztosította a román államfőt Bukarestben Joseph Daul, az EPP elnöke. A volt luxemburgi miniszterelnök, Jean Claude Juncker – aki az EPP főbiz-



Barack Obama és Traian Băsescu is a krími helyzetről beszélgetett Brüsszelben

tosjelöltje – szintén sürgette a megállapodás aláírását.

A krími válság előtérbe hozta Románia Moldova Köztársasággal való egyesülésének kérdését is, amelyet a román elnök tavaly ősszel az ország következő nagy projektjének nyilvánított. Korábban emiatt bírálta őt Victor Ponta kormányfő és Titus

Corlăţean külügyminiszter, arra hivatkozva, hogy a moldovai lakosság többsége ellenzi a két ország egyesülését, ezért az uniópárti kijelentések az Európa-ellenes erők malmára hajthatják a vizet.

Időközben – vélhetően az orosz fenyegetettség hatására – a Pruton túli országban változott a hangulat: mára már jelentősen megnőtt a Romániával való egyesülést támogatók aránya a Moldovai Köztársaságban. A kisinyovi székhelyű Román Tanulmányok és Stratégiák Központ (CRSS) által végzett felmérés eredményei szerint a megkérdezettek 54 százaléka kivitelezhetőnek tartja az egyesülést, 52 százalék pedig támogatja is. Csupán 32 százalék ellenzi a Romániához csatlakozást. Egy korábbi felmérés idején csak minden tizedik moldovai értett egyet a Romániához csatlakozással. A felmérés nem terjedt ki a Moldova területének és lakosságának mintegy öt százalékát adó gagauz autonóm régióra.

Minden rosszban van valami jó?

Van politikus, aki szerint a krími válság nem csak fenyegetettséget jelent, hanem felgyorsíthatja Románia schengeni csatlakozását is. Közéjük tartozik Mircea Geoană szenátor, a parlamenti Schenghen-bizottság elnöke, aki a kétlépcsős (légi, majd szárazföldi) csatlakozást tartja reálisnak. Románia schengeni csatlakozásának felgyorsításáról beszélt a kormányzó német Keresztényszociális Unió frakcióelnöke is. Gerda Hasselfeldt a *Die Welt*-nek nyilatkozva elképzelhetőnek nevezte, hogy „leválasztják” Bulgáriáról Romániát, amely így déli szomszédját megelőzve válna a határellenőrzéstől mentes övezet tagjává. A „leválasztásra” azért van szükség, mert a tagországok eddig úgy tekintették, hogy a két ország csakis egy időben csatlakozhat. Hasselfeldt hangsúlyozta, hogy Románia mind a jogállamiságot, mind a határok biztonságát tekintve jobban teljesít Bulgáriánál. Három éve éppen a CSU-tag Hans-Peter Friedrich, az előző Merkel-kormány belügyminisztere indította el a populista felhangokban bővelkedő kampányt, amely Románia és Bulgária schengeni belépésének megvétózásához vezetett.

Seres Dénes: indokolatlan a katonai kiadások növelése

Indokolatlannak tartja a képviselőház védelmi bizottságának RMDSZ-es tagja Románia hadi kiadásainak növelését. Seres Dénes az *Erdélyi Riport*-nak elmondta, a szakbizottság tagjai meghívják üléstükre a védelmi minisztert, és megvitatják vele Băsescu javaslatát, ám nem hinné, hogy a testület egyet fog érteni a kiadások növelésével. „Románia fenyegetettsége nem akkora, hogy indokolja a védelmi minisztérium költségvetésének kiegészítését. A NATO tagjai vagyunk, a katonai szövetség pedig szavatolja az ország védelmét. Aki Romániával ujjat húz, az a NATO-val kerül konfliktusba” – emlékeztetett Seres. Szerinte a katonai kiadások növelését az ország költségvetése sem teszi lehetővé. „Ha lennének többletforrások, az oktatás és az egészségügy büdzséjét kellene kiegészíteni” – tette hozzá.

„Hosszú távon még bajunk lesz belőle”

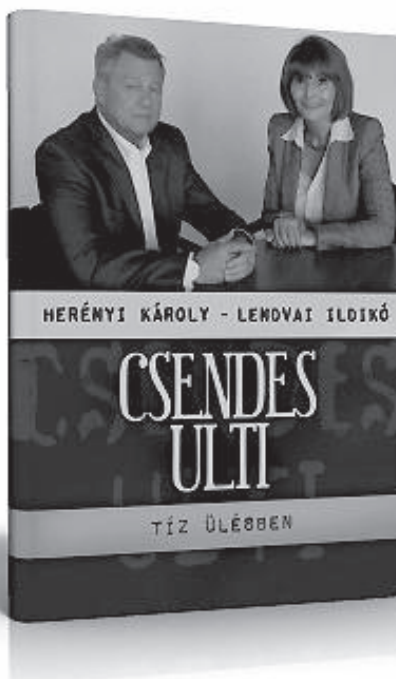
2013 végén, 2014 elején tíz alkalommal ült le HERÉNYI KÁROLY és LENDVAI ILDIKÓ egymással szembe, ezúttal beszélgetni. A párbeszédnek harmadik résztvevője, a kérdező KÖRÖSSI P. JÓZSEF volt. Az elhangzottak „Csendes ulti – tíz ülésben” címmel a napokban jelennek meg könyv formájában a Noran Libro kiadásában. Az alábbi részlet az elhíresült 2004-es népszavazás időszakát idézi fel.

Ezek az „üléseken” az elmúlt 25 év történeteit újkori történelmünk két meghatározó személyisége mondja el. A sokszor szórakoztató viták és elemzések során több gócpontra találtunk, és ezekről bebizonyítható, hogy ami akkor történt, oda vezetett, ahol most tart az ország: minden, ami a demokrácia érdekében történt az elmúlt 25 évben, most elveszni látszik. A rendszerváltozás első éveinek ingatagsága, az új horthyzmushoz vezető kapuk nyitogatása, Antall József korai halálának történelmi következményei, Sólyom László megválasztása, az, ahogy annak körülményeit ő elfogadta, a sok-sok áruulás – csak a legfontosabbak ezek közül. Biztos volt egy határ, kellett lennie, amit semelyik oldalról sem lett volna szabad átlépni – vagy nem átlépni.

Sólyom László megválasztása a balliberális oldal leépülésének tragikus sorozatát, és a demokratikus jobboldal felszámolásának folyamatát indította el. Nem az ország, nem csak a magyar társadalom, hanem a nemzet megkárosítása történik. Mind a két párt – mind a három, mind a négy – történelmi felelőssége, akár honnan nézzük. Több generációs botrány, amihez senkinek nem volt felhatalmazása!

A kötetben olvasható, olykor anekdotikus történeteket 25 éve a bőrünkre játsszák.

Olvassuk, szembesülünk, és mégis, mintha nem ismernénk a tör-



ténet végét, várjuk hogyan lesz, mi lesz még – demokrácia van, vagy mi. Ez a felelősség hatja át a beszélgetéseket, amelyek során – bevalljuk – konfliktust, békétlenséget, egymásnak feszülést provokálni nem mindig sikerült. (Körössi P. József)

Körössi P. József: Tudják-e, elsőként ki vetette fel a kettős állampolgárság megadásának szükségességét a határon túli magyaroknak? 1990-ben a *Magyar Hírlapban* megjelent egy interjú Végel Lászlóval, amiben elmondja, hogy Konrád György – akkor a nemzetközi PEN elnöke – egy PEN-gyűlésen vetette fel vele, Végellel együtt – aki akkor a jugoszláviai PEN-nek volt az elnöke –, hogy meg kellene adni a határon túli magyaroknak a magyar állampolgárságot.

Herényi Károly: A Fidesz nem akarta annak idején a kettős állampolgárságot, pedig kormányon lehetősége lett volna rá, megelégedett a magyar igazolvánnyal. 2003-ban Dávid Ibolya javasolta, hogy meg

kéne csinálni, ez sokkal több, mint amit a Fidesz megtett. Egyszerűsített honosítási eljárás néven az állampolgársági törvény módosítását nyújtottuk be, nagyon kevés igazítással. A Fidesz törvényjavaslatában nyolc évig Magyarországon kellett volna állandó lakhellyel rendelkeznie, és mindenki megkaphatja, tehát a nem magyar is. Ezen változtattunk.

Románia nem volt még uniós ország, úgy gondoltuk, ezzel a gesztussal könnyebb átjárást biztosítunk Európa felé az erdélyieknek. Kivettük a nyolc évet, és kivettük azt, hogy Magyarországon lakóhellyel, meg jövedelemmel kell rendelkezni. Amiből nem következik az, hogy ha átjön, akkor a magyar nyugdíjellátást meg a magyar egészségbiztosítást terheli meg, mert figyeltünk arra, hogy különösebb anyagi vonzata ne legyen. Hetven-nyolcvan-kilencven éves emberek egész életükben arra vágytak, hogy legyen magyar állampolgárságuk megint. Ezt akartuk megadni. Ez a dolog érzelmi oldala, és nekünk ez volt a fontos. Azoknak az embereknek a nagy többsége nem is akart mást. Természetesen van közjogi vonatkozása, de materiális természetű, az minimális. Később előállt az a furcsa helyzet, hogy én voltam az egyik előterjesztője annak a törvénynek, amit a Fidesz majdnem szó szerint fogadott el. Csak majdnem, mert kivette belőle azt, hogy mi egy egyszerű állampolgársági vizsgálathoz kötöttük a megadását. Beletették a választójogot. Nekünk eszünkbe sem jutott. Borzasztó, mert ez az, ami megint szembeállítja a magyarokat egymással. Többször beterveztettük, de általában a bizottsági szakaszban elbukott. Én védtem a törvényt, Gyurcsány meg erősen érvelt ellene. A legutolsó mondata, ami egy napirend előtti vita során elhagyta a száját, az volt, hogy: ha ezt a törvényt elfogadnánk, 539 milliárdba kerülne a költségvetésnek. Ezt honnan vette? Nem tudom, hogy

▷ számolta ki. Amikor az MDF nyújtotta be, a törvény rendes neve: *Egy-szerűsített honosítási eljárás* volt. A javaslatunkban az is szerepelt, hogy az alkotmányból egy rövid kis vizsgát kell tenni magyar nyelven, igazolnia kell a felmenőiről, hogy magyarok voltak legalább egy ágon, és eltöröltük a helybenlakás feltételét. Erre azt mondta a bizottság elnöke, Gál Zoli: „Te, Karcsi, szakmailag ez tökéletes, nem tudok belekötni, de politikailag nem érett a helyzet.” Mondom: „Én meg ezzel nem tudok mit kezdeni. Miért nem érett?” Ha elfogadják, az a parlament nem élt volna vissza vele úgy, ahogy Orbán visszaél.

Meg tetszettek szavazni, nem?

Lendvai Ildikó: Én nem, de a frakció egy része megszavazta az Önök betérjesztését, ez volt a frakció álláspontja. Nem szándékosan, de lekéstem a szavazást. Ha időben befutok, a „tartózkodom” gombot nyomtam volna meg.

A 23 millió románról szóló megjegyzés ugyan nem tőlem származik, hanem Kovács Lászlótól, és nem is a kettős állampolgárság vitájában hangzott el, de azt tudom, hogyan merült fel. Azért mondom el itt, mert rendszerint a kettős állampolgárságról szóló vitához kötik – tudatlanságból, vagy hazug módon, a Fidesz érdeke szerint.

A román-magyar szerződés keretében Orbán először egy olyan megállapodást akart kötni, ami a magyar anyanyelvűek számára biztosít könynyített munkavállalási lehetőséget Magyarországon. Kiderült, ez nem áll meg Európában, és akkor, mentve a menthetőt, kiterjesztette minden romániai állampolgárra. Akkor már nem tudott mást csinálni, óvta a presztízsét és a frissen építgetett „nemzeti” imázsát. A mieink meg arra akarták a figyelmet felhívni, hogy így 23 millió romániai előtt nyitottuk meg a magyar munkaerőpiacot. Jogilag tényleg az volt a helyzet, hogy onnantól mindenki jöhetett, nyilván nem fogta volna a batyuját egész Románia.

Akármennyire szuggesztív egyéniség Gyurcsány, nem az ő egyéni döntése volt. Ő harcolta végig, ő volt a pártelnök-miniszterelnök, de

kollektív döntés volt részünkről. Az tudniillik nem pont így van, hogy a népszavazás után olyan törvényt fogadtunk volna el, amelyet akartunk, mert kétharmados a jogszabály. Máig úgy gondolom, hogy igazunk volt, csak a vita hevében tapintatlanul kommunikáltunk – ma is bánom, sebeket okoztunk a határon túli magyarságnak, akik ezt, mint egy kitaszítást élték meg. Ha több időnk, energiánk és figyelmünk van, jobban megértethettük volna az álláspontunkat.

Abból indultunk ki, én máig abból indulok ki, hogy ebben a térségben azonosítani az államhoz tartozást a nemzethez tartozással veszélyes, épp a magyarságot hozhatja lehetetlen helyzetbe.

Lehet, hogy a határon túli józan magyar politikusokkal, Markóval és másokkal is közös nevezőre juthatunk volna, hiszen ők évtizedeken át harcoltak azért, hogy a román vagy a szlovák államhoz tartozás ne jelentse azt, hogy ne lehessen valaki a magyar nemzet tagja.

K. P. J.: Ő azt mondja, érzelmi-
leg jogos elvárás az erdélyi, a romániai magyarság – összességében a határon túli magyarság – részéről a magyar állampolgárság.

L. I.: Szerintem annak az elvnek a meghonosodása az érdekünk a régióban, hogy tartozhatsz egy állam közösségéhez, lehetsz állampolgár, de attól még tartozhatsz egy másik nemzethez. Nem az állampolgárságtól vagy magyar, hiszen akkor például román állampolgárként mindjárt románnak is kellene lenned. Ha mi azt mondjuk, hogy mert magyar vagy, legyél magyar állampolgár, akkor azt sugalljuk, csak a nemzetállamoknak van legitimitása. Ezzel pedig a környező országokban az asszimilációs politikát igazoljuk. Állam és nemzet ebben a régióban nem lehet azonos.

Nem tudjuk meggyőzni egymást, de továbbra sem gondolom, hogy rosszul szavaztam. Értettem, miért teszik, mégis dühös voltam, mikor az MSZP ezért elnézést kért. Az én nevemben senki ne kérjen elnézést, mert én speciel továbbra sem bántam meg.

Van, amiért én is elnézést kértem volna, de az nem a szavazatom. Később módom is volt megtenni 2011-ben, amikor pártelnökként első külföldi utamon az RMDSZ-kongresszusra mentem. Azt mondtam, elnézést kérek, ha akaratlanul sebeket okoztunk – mert tudom, hogy okoztunk. De ha mélyebb és sűrűbb párbeszédre törekszünk, talán nincs ez a sebzett düh, aminek érzelmi okait tökéletesen értem.

Segítette az álláspontunk megkeményedését, hogy a Fidesz ebben az ügyben is végtelenül cinikus volt. Tudtuk, lobogtattuk is, hogy annak idején az első Orbán-kormány alatt Orbán maga – vagy az akkori külügyminisztere –, írt megnyugtató levelet a Velencei Bizottságnak, hogy dehogyan akarunk mi kettős állampolgárságot, magyar igazolvánnyal úszszuk meg a kettős állampolgárságot. Milliós papírunk volt arról, hogy a Fidesznek korábban más volt a véleménye. Meggyőződésem, hogy a választóik őszinte hittel szavaztak, de maga a Fidesz vezérkara játszott az érzelmeikkel, hogy a hazafiak és a hazaárulók élet-halál harcának állíthassa be a vitát. Beigazolva láttuk a saját magatartásunkat azon a szerencsétlen és tragikomikus tévévitán, amikor Gyurcsány, Tőkés és még két ember vitatkozott, a püspök pedig dalra fakadt. Jézus Mária, itt a komikussá vált múlt, teli puffogó álpátosszal, mi meg vagyunk a modernnek.

Horn Gyula mondogatta szűk körben, négy szemközt tán nekem is, hogy ezt rövid távon meg lehet nyerni, de hosszú távon még bajunk lesz belőle. Mármint az MSZP-nek.

Máig úgy gondolom, igazunk volt, hogy nemmel szavaztunk. Amiben vétettünk, vétettem magam is: nem volt figyelmem arra, hogyan hat a határon túli magyarokra. Érzéketlen voltam a történelmi sebeik, az idetartozás vágya iránt. Továbbra is úgy szavaznék, ahogy akkor – félreértés ne essék –, de kommunikációban és lélekben érzékenyebb lennék. Sokkal több energiát, szívet és ésszel kellett volna szánnom arra, hogy a kintiekkel megértessem: nem a magyarok közösségéből akarjuk kitagadni őket, de a magyarok közössége nem azonos a magyar állammal. (...)

Szerintem annak az elvnek a meghonosodása az érdekünk a régióban, hogy tartozhatsz egy állam közösségéhez, lehetsz állampolgár, de attól még tartozhatsz egy másik nemzethez



H. K.: Gyurcsány Ferenc miniszterelnöksége alatt elkövetett legnagyobb hibája az volt, hogy a kettős állampolgárságot nem támogatta. Nem akarta megérteni, hogy semmiféle veszély nincs benne. Így aztán ezt is a Fidesz fogadtatta el. Pedig amikor az a tróger Patrubány elkezdte gyűjteni az aláírásokat, mondtam Gyurcsánynak, ha kell, adja be az MSZP meg a kormány a javaslatot a kettős állampolgárságról. Nem mindegy, ki nyújtja be? Nem azon múlik, hogy kinek a nevéhez kötődik a könynyített honosítás. És nem! Nem mutatott hajlandóságot, elveivel ellentétesen tartotta, a hülye SZDSZ ebbe meg aztán végképp belehajtotta. (...) Gyurcsánynak fel kellett volna ismerie, ahogy Horn felismerte, hogy ebből nagy baj lesz. Lett is: a mostani kétharmadában ez is benne van. A Fidesz alá akkora dobantót, ugródeszkát adott, hogy elképesztő. (...)

L. I.: Mi a nemzetfogalom másfajta értelmezése mellett abból indultunk ki, hogy jogilag nincs kétféle állampolgár. Az ötszázakárhánymilliárd pedig úgy jött ki, hogy a több százezer ember számát, akik könnyített honosítással állampolgárságot szerezhethének, felsoroztuk a különböző ellátások költségeivel. A családi pótlékkal, a nyugdíjjal, az egészségügyi ellátás és az oktatás árával. Túl voltunk a 2002-es Mikola-beszéden, amikor

Lendvai Ildikó, a könyv egyik szereplője. Másfajta nemzetfogalom-értelmezés

Mi azt is gondoltuk még, hogy a Trianon-szindrómát is kezelni tudjuk az egyszerűsített honosítási eljárással

közölte, hosszú időre stabilizálják magukat, ha megadják az állampolgárságot a határon túli magyaroknak.

H. K.: Mi azt gondoltuk még, hogy a Trianon-szindrómát is kezelni tudjuk az egyszerűsített honosítási eljárással. Megrázó események történnék egy-egy állampolgársági eskün. Mire oda eljut valaki, minimum egy féléves folyamat eredménye. Kézzel kell írnia magyarul egy önéletrajzot, igazolnia kell a felmenőket, különféle dokumentumokat beszerezni. Előfordul, hogy az első hivatali találkozásra még együtt jön az idős házaspár, az esküre már csak egyikük jut el, de mivel együtt vannak dokumentálva, az eskün kötelezően fel kell olvasni a közben meghalt élettárs nevét is. Az eskü azon embereknek életük egyik legnagyobb eseménye. Minket az motivált, hogy ezeknek az embereknek lelki elégtételt szolgáltassunk.

K. P. J.: Eddig senki nem beszélt azoknak az embereknek a lelkiállapotáról – és én ezek közé tartozom –, akik valamikor áttelepültek, már itt laktak Magyarországon, magyar állampolgárok voltak, és szavazniuk kellett. Itt van hozzám hasonlóan több tízezer, akár százezer vagy annál is több olyan állampolgár, aki hasonlóképpen éli meg ezt a helyzetet. Gyakorlatilag semmilyen következménye nincs annak, hogy magyar

vagyok, és ezt ki is mutathatom. Tudom, hogy a népszavazás erkölcsi csapda, megosztó csapda. Tudom, hogy szembeállít magyart magyarral, ellenségeskedést szít, megosztja az országot, a társadalmat, a nemzetet. El tudok menni szavazni? Ha el tudok, hova teszem az ikszet? Mire van nekem a fent leírt történetemmel erkölcsi alapom? Az eszem azt diktálja, hogy nem szabad megadni a magyar állampolgárságot úgy, ahogy a Fidesz ezt akkor gondolta. Nem itt adóznak, rájuk nézve semmilyen döntésnek nincs következménye. Ne ők döntsének az én adómról, az én oktatásomról, az én egészségügyi ellátásomról, az én sorsomról! Ez az észérv. Az érzelmeim azonban azt diktálják, hogy ezt éppen én nem mondhatom. Hogy mondhatnám, hogy ő – mondjuk az anyám! – ne kapja meg azt, amire ugyanúgy vágyik most, mint vágytam én huszonöt-harminc éve. Nekem sikerült, neki most sikerülhet. Névházasságot kötöttem, hazudtam, csaltam, hogy magyar állampolgár lehessenek, áttelepülhessenek a „biztonságos Magyarországra” 1982-ben. Én és velem együtt az a nem tudom hány tízezer, százezer hova szavazzon? Ez volt a kérdés.

A népszavazás hetében a feleségemmel kint voltunk Székelyföldön. Udvarhelyen szálltunk meg, kiszúrtunk egy éttermet, mindig ott ebédeltünk vagy vacsoráztunk. Utolsó nap – ők is tudták, hogy aznap hazautazunk – jöttünk kifelé az étteremből, és a pincérek sorfalat álltak az ajtó előtt, mind a két oldalon. Megköszönték, hogy annyi időt töltöttünk náluk, kezet nyújtottak – hatan-nyolcan, szertartásosan –, és azt mondták: „ugye tudják, hogy kell szavazni?”

Döbbenetes volt, megrendültünk. Most is meghat.

Ezek után hazajövnünk, és el kell döntenünk, mi legyen. Ha szavazunk, hova tesszük az x-et, ha nem megyünk el, hogy számolunk el a lelkiismeretünkkel – a gyerekeinket ugyanis arra neveltük, hogy erkölcsi kötelesség a parlamenti, az önkormányzati és a népszavazáson való részvétel.

Sokan, nagyon sokan kerültek konfliktusba saját magukkal, én sem vettem részt azon a népszavazáson.

Romániai megyék gazdasági teljesítménye

Egyenlőtlenek küzdelme

Gazdasági elsivatagosodás jellemzi az ország több régióját, gazdag és szegény megyék néznek egymással farkasszemet. Van, ahol a gazdasági válságból gyorsan kilábalnak, másutt még a rendszerváltás óta sem tért magához, s vált versenyképtessé a megye. A lemaradás okai lehetnek infrastrukturálisak, népessépolitikaiak, de az igazán meghatározó a helyi gazdasági stratégia. Már, ahol van olyan. A rosszul teljesítő megyék „elhagyják magukat” – állítják a gazdasági szakemberek. PARÁSZKA BORÓKA összeállítása.

„Vízfejű” ország Románia, gazdasági szempontból mindenképp: ez derült ki a *Ziarul Financiar* összeállításából, amely a hazai megyék gazdasági teljesítményét vetette össze. E szerint tíz olyan megye van az országban, amelyben a kereskedelmi forgalom meghaladja az évi 5 milliárd eurós értéket, tíz megyében az éves 1,5 milliárd eurós küszöböt sem lépik át az itt működő gazdasági egységek. Feketelistán van Mehedinți, Teleorman és Vaslui megye, ezekben a közigazgatási kerületekben a munkanélküliek aránya meghaladja a tíz százalékot, az átlagbér viszont nem éri el a nettó 1400 lejt. Az alkalmazottak száma nem haladja meg a megyénkénti 30 000 főt. Mehedinți, Botosani, Vaslui, Krassó-Szörény és Kovászna megye forgalma átlagolva tízszer kisebb, mint Kolozs, Brassó vagy Prahova megyéké. Az utóbbi három kereskedelmi forgalma összesítve eléri a 47 milliárd eurót. Az élen Bukarest és Ilfov megye áll: a fővárosban s a körülölelő megyében a forgalom eléri a 100 milliárd eurót. A főváros és a közép-nyugati régió kilenc megyéje 155 milliárd eurós forgalmat bonyolít évente. Viszont 17 olyan megye van, ahol az éves érték nem éri el a 2 milliárd eurót, sok esetben éppen csak átlépi a kereskedelmi mérleg az 1 milliárd eurós alsó küszöböt.

A helyi elképzelések hiányát súlyosbítja, hogy kormányzati akarat sincs a regionális különbségek felszámolására, a leszakadó térségek integrálására (Matei Păun)

Kullogó Mehedinți A rendkívül nagy eltérés a *Ziarul Financiar* elemzői szerint azzal magyarázható, hogy több térség nem rendelkezik gazdasági stratégiával, a megyei vezetők megelégszenek azzal, hogy áttekintsék „mennyi pénz jön be, s mennyi pénzt költünk el”. Matei Păun szakértő a gazdasági lap kérdésére hozzáteszi: a helyi elképzelések hiányát súlyosbítja, hogy kormányzati akarat sincs a regionális különbségek felszámolására, a leszakadó térségek integrálására, helyzetbe hozására.

A gazdasági teljesítmény egyik fontos mutatója a megyei kereskedelmi egységek, cégek száma és forgalma. A legszegényebbnek tartott Mehedinți megyében a bejegyzett cégek száma nem éri el a 400-at, és ezek forgalma nem haladja meg az egymilliárd eurót. A legtöbb alkalmazottat a sereghajtó megyékben olyan állami intézmények foglalkoztatják, mint a gyermekvédelem, a megyei kórház, az erdészeti hivatal vagy a mentőszolgálat: azok az intézmények, amelyek nem vesznek részt a termelésben, állami támogatásból működnek. A megye legnagyobb cége a regionális nukleáris ügynökség, ám ez ellen csőd eljárás indult. Mehedinți megyében 265 ezer ember él, a privát szférában csupán az itt lakók tíz százalékát foglalkoztatják. Kovászna megyében a kereskedelmi forgalom 1,1 milliárd euró volt a 2012-es adatok szerint, a nettó átlagbér 1324 lej, 550 lejjel kevesebb, mint Kolozsban, és majdnem a fele a bukarestinek. Ha a termelékenységet vesszük alapul az összehasonlításhoz, akkor azt kell mondanunk, a sereghajtó Harghita megye. Egy foglalkoztatott alig több mint 20 ezer eurót termelt évente, Mehedinți és Kovászna megyében ez az érték 35 ezer euró körül alakul. A háromszéki megyében 7,2 százalékos a munkanélküliség, szemben a 2 százalékos bukaresti és a 3,6 százalékos Kolozs megyei adatokkal.

Az országban két évvel ezelőtt összesen 620 000 cég működött, 230 milliárd eurós forgalmat bonyolítva és 4 millió embert foglalkoztatva.

Nyugaton a helyzet A bukaresti gazdasági lap elemzése több megye gazdálkodására is kitér, köztük Bihar megyére is: ezt a térséget az élelmiszeripar és az elektronikai alkatrészek gyártása tartja az élvonalban. A gazdasági mutatók annak ellenére jók, hogy a lakosságfogyás jelentős, tíz év alatt 25000 emberrel csökkent a bihari népesség. Jelenleg 580 ezren élnek Bihar megyében, a munkanélküliek aránya 3,67 százalék, hasonló mértékű, mint Kolozs megyében. A kereskedelmi mérleg 5,4 milliárd körül alakul, így Bihar az első tíz megye egyike gazdasági teljesítményét tekintve. A legnagyobb befektető a kanadai érdekltségbe tartozó Celestica, amely évi 1,7 milliárd eurós forgalmat mondhat magáénak. Az elektronikai alkatrészek gyártására szakosodott cég a borsi ipari parkban működik, 2000 embert foglalkoztat, de a helyi polgármester, Bátor Géza szerint még legalább 1000 ember találhat itt munkát. (A kanadai cég az *ejobs.ro* portál tanúsága szerint jelenleg is keres magasan kvalifikált munkatársakat.) Nagyváraddon a legnagyobb befektető az elektronikai eszközöket gyártó amerikai cég, az Emerson, amely 80 millió eurós forgalmat bonyolít évente.

A szomszédos Arad megyét 430 000 ember lakja, ezt a térséget a német beruházók tartják versenyben. A legnagyobb szelet itt is az elektronikai üzemeké, de jelentős forgalmat produkál az autóalkatrész gyártás is. A Takata, a Leoni, a BOS cégek kereskedelmi mérlege eléri a 600 millió eurót, az itteni beruházások egyik ösztönzője a közeli magyar-román határ. Az infrastrukturális előny jelentősen csökkenti az export kiadásokat. Néhány évvel ezelőtt még úgy tűnt, hogy Temes megye kiugrik a gazdasági élbolyból, és akár Kolozsvár teljesítményét is maga



mögött tudhatja. A tavalyi forgalom 1,5 százalékkal volt kisebb a tavalyelőttinél, ezt elsősorban a nagybefektetők visszavonulásával magyarázzák. Temes megyébe, hasonlóan Arad megyéhez német beruházók érkeznek, de jelentős az olasz tőke is a térségben, például jelentősek az olasz agrárvállalkozások.

Zsugorodó iparkodás Bákó megye azért érdemel figyelmet ebben az országos összevetésben, mert itt az ipari beruházások helyét átvette a kereskedelem, a hazai cégek pedig túltitcítottak a multinacionális befektetőkön. Bákó több szempontból is a léteért küzd: itt a népességfogyás többszöröse a nem csekély Bihar megyeinek, bő 90 000 emberrel él kevesebb most itt, mint tíz évvel ezelőtt. Ennek elsősorban az elvándorlás az oka, sokan kerestek munkát külföldön, Dél- és Nyugat-Európában az elmúlt években. Ez a megye volt Moldova ipari „szíve” a rendszerváltásig, az itt dolgozó, majd munka nélkül maradó szakmunkásokat szervezetteren és gyorsan alkalmazták az ország még aktív ipari területein, vagy külföldön. 1990 után a Bákó megyében lévő gyárak többségét szanálták (ahogy a szakzsargon fogalmaz, valójában ócskavasként adták el ezeket), vagy a működőképesség határán tartották fent, abban bízva, hogy előbb-utóbb

Madártávlatból a borsi ipari park az országhatár közelében

felbukkan egy tőkeerős befektető. A szén- és olajkitermelés teljesen eltűnt, nyomokban lelhető fel az építőipar.

Az ipar visszaszorulása egyébként országos jelenség, Romániában a 2012-es adatok szerint 50 896 ipari cég működött, a gazdasági szektor 11 százalékát teszi ki most ez a szakág. A fennmaradó 90 százalékot a szolgáltatók, a kereskedelmi cégek és az építőipar mondhatja magáénak. A legkiterjedtebb a kereskedelem, ebbe a kategóriába sorolható a bejegyzett cégek 40 százaléka. A kereskedelmi egységek többsége azonban csak néhány embert alkalmaz, és nem bonyolít gazdasági szempontból jelentős forgalmat. A nagyok helyzete sem mindig stabil, az OBI kivonulásáról épp a minap lehetett hallani.

Kellenek a kicsik, közepesek

Az egy főre eső GDP az elmúlt kilenc évben a gazdasági szempontból vezető pozícióban lévő megyékben szinte megduplázódott. Igaz ez Bukarestre, Temesre és Brassó megyére, viszont Kolozs lefékezett, ott a korábbi érték „csupán” 50 százalékos növekedéséről lehet beszámolni – a viszonylag szerényebb adatot a zsuki Nokia gyár felszámolása magyarázza.

Hogy mit jelent az a bizonyos helyi gazdasági stratégia, és válság-

kezelés, amellyel kapcsolatban a megyei önkormányzatokat elmarasztalják, azt jól példázza Dolj esete. Ebben a megyében fordított folyamat játszódott le, mint Kolozsváron. Itt ugyanis nem ment, hanem jött a beruházó: a Ford fektetett be, és ez országos szinten a legnagyobb GDP arányos növekedést hozta a térségnek. A megyék állása ebből a szempontból okozott meglepetéseket. Három évvel ezelőtt, és három évvel a gazdasági válság kezdete után úgy tűnt: Kolozsvárt semmi sem állíthatja meg, itt volt legkevésbé mérhető a krízis hatása. Ugyanez volt a helyzet Temes megyével is, amely a válság előtti években, a „gazdasági túlmelegedés” időszakában szárnyalt. Ám a Nokia gyár esete, vagy az, ahogyan a Temes megyei multik visszavonultak: azt jelzi, egy-egy térség gazdasági stabilitása szempontjából fontos a kis- és középvállalatok jelenléte. Tavaly látott napvilágot az a felmérés, mely szerint az ország 42 megyéjéből 24-ben jól teljesít ez a szegmens, 16 megyében átlagos értékeket mutat, míg 8-ban (a már többször, elretentő példaként említett Mehedinți-ben, Vaslui-ban, vagy Szilágy megyében is) csekély a kis- és középvállalatok jelenléte. Ebben a térségben azonnal elbillen a gazdasági egyensúly, és elkerülhetetlen az elsivatagosodás, amennyiben a még jelenlévő befektetők visszavonulnak.

Egy-egy térség gazdasági stabilitása szempontjából fontos a kis- és középvállalatok jelenléte

Más színház az Ecsetgyárban

A Játéktér színházi szaklap munkatársai Representations of the Other néven nemzetközi csapattá bővülve hosszú hétvéges szimpóziumot, illetve műhelyt szerveztek a kolozsvári Ecsetgyár kulturális központban. TASNÁDI-SÁHY PÉTER a workshop résztvevőjeként számol be az eseményről.

A Játéktér március 21-23. között zajló ecsetgyári rendezvényét pár hete így rangoztuk be Gogol másképp az Ecsetgyárban című írásunkban: „Teatrológia, dramaturg és egyéb – a színházat inkább elméleti oldalról közelítő – egyetemi hallgatók jeleneteket fognak kidolgozni (eljátszani) Gogol *Revizor* című drámájából David Buchbinder zenész, fesztiválszervező, illetve Köllő Csongor színművész segítségével. (...) Velük egy időben egy cardiffi színinövendékekből álló csoport, Ian Staples író, egyetemi tanár vezetésével ugyanezt fogja tenni az Egyesült Királyságban, walesi nyelven. A két csapat videokonferencián tárgyalja meg a tapasztalatokat. Mindeközben az Ecsetgyár egy másik helyiségében, inkább gyakorlati színházi emberek és egyéb gondolkodók szimpóziumot tartanak, hogy a színház és a társadalom egymásra hatásának kérdéseit megvitassák, következtetéseik rögzítésére pedig különszámot terveznek az aarhusi egyetem (Dánia) *Otherness* (Másság) című folyóirata számára.”

Revizor ugandai olvasatban

Az *Erdélyi Riport* egyszemélyes különítményeként nehéz lenne teljes körű beszámolót adnom a terveknek megfelelően párhuzamosan zajló eseményekről, úgyhogy előre kell bocsátanom, krónikám erősen az általam látogatott workshopnak kedvez, még csak azt sem hozhatom fel mentségemre, hogy ezt kifejezetten igyekeztem volna ellentételezni. Az első nap reggelén még nem kell közelharcot vívnom a valahol mélyen bennem szunnyadó, mindenről tudósítani akaró riporterrel, mivel a



Ismerkedő workshop

A SZERZŐ FELVÉTELEI

A cardiffi kapcsolat nem működött igazán

gyakorlatot preferáló workshoposok, illetve a kaptafájuknál megmaradó szimpóziumosok közötti határvonal ekkor még nem alakul ki: a Sinkó Ferenc színész, koreográfus vezetete bemelegítésen együttes erővel igyekszünk tíz másodperc alá vinni a bal-, illetve jobb kezünk beazonosításának szintidejét. A délelőtt további részét is együtt töltjük, némi kávészünet után a hétvége két fő vonulatának bemutatása következik rövid előadások formájában. Az első videokonferencián keresztül Ian Staples cardiffi csapata is követi,



akik már egy hónapja dolgoznak a saját *Revizor* verziójuk kidolgozásán, tetemes előnyt kiépítve a frissen felálló kolozsvári műhelyhez képest. A virtuális térben összekapcsolódó hallgatóságnak Ase Elijason Bjurström, a svédországi University West in Trollhättan oktatója, drámapedagógus, a projekt egyik szervezője beszél a *Gogol Interplayground*-ról. A projekt története 1989 és 1995 közé nyúlik vissza, amikor Bernard Mukisa rendező szakos hallgatóként Oroszországban beleszeretett a *Revizor*-ba. Minden lehetséges feldolgozását megnézte, melyek elsősorban az orosz társadalomra reflektáltak, neki az előadásokról mégis saját hazája, Uganda jutott az eszébe. Innen született az ötlet: ha a darab túlélte az elmúlt több mint százhetven évet, és ma is ennyire aktuálisan bír szólni korrupcióról, elnyomásról, akkor egyes nemzetek képviselői miért ne próbálnak meg rajta keresztül beszélni saját társadalmuk problémáiról? Mukisa elképzelése nyitott fülekre talált, így kezdeményezése a budondoi indulás óta bejárta Svédországot, Norvégiát, Bolíviát, Dániát, a Fülöp-szigeteket, Ukrainát és Ausztráliát is, nemzetközi közösséget létrehozva, melynek most mi is tagjaivá válhatunk.

Maszk teszi az embert? A svéd szakember után Köllő Csongor és Szilágyi-Palkó Csaba, a BBTE tanárai, illetve Pál Emőke színész, PhD-hallgató számolnak be kutatásaik jelenlegi irányairól, végezetül Marten Nielsen jelentkezik be Koppenhágából saját *Global Stories – Through different eyes* programja tevékenységéről mesélve. Előadása élvezhetőségét sajnos az internetes kapcsolat gyatra minősége nagyban rontja. Az mindenesetre kiderül, hogy van egy performance-a, melyet pakisztáni férfinak maszkírozva ad elő, buszon utazva. Emellett munkatársaival járókelőknek kínálják fel a lehetőséget, hogy profi maszkmester segítségével átalakítva a külsejüket, teszteljék az emberek hozzájuk való viszonyának változását. Ennek egyik eklatáns példaként megosztja velünk, hogy egy jól szituált skandináv hölgyet feketének maszkírozva mekkora sokk ért, amikor a jobb környéken található ingatlanközvetítőnél nem akarták kiszolgálni, még azonnali készpénzes vásárlás ígéretének fejében sem.

Névmesei elemek Első közös ebédszünetünket a csapat zöme a tetőterazon tölti, ahol lelkes városi kertészek sűrű gypszyonyeg köré éppen serkenő zöldségágysokat varázsoltak. Háromkor különvlik a csapat, és ez így is marad a hosszú hétvége majdnem teljes ideje alatt. Megismerjük végre David Buchbinder zenészt, fesztiválszervezőt, aki magára vállalta a workshop vezetését. Már a



David és a csapat

Alig fél próbaruhában töltött nap után elemi erővel tör ki belőlem a színház-csináló munkás-osztály gögje

A gyakorlatok közösséget alkottak a résztvevőkből

David Buchbinder, a workshop vezetője

bemutakozáskor nyilvánvalóvá teszi, őt a *Revizor*, mint dráma és legfőképpen annak kvázi színházi közelítésű feldolgozása nem érdekli, egészen máshol képzei el a hangsúlyokat, elsősorban saját torontói interetnikai csoportjával folytatott gyakorlatait szeretné megismertetni velünk, ami a történetmesélésre és annak befogadására fekteti a hangsúlyt. Sőt, amikor arra kér, hogy fogalmazzuk meg a kérdéseket, amivel ebbe a közegbe érkezünk, és én olyasmit találok mondani, hogy vajon ennyi idő alatt képesek leszünk-e olyan közösséget alkotni, ami bármilyen színházi produktumot létrehozhat, kijelenti: ez nem színházi workshop. Kezdeként ritmus-, illetve koncentrációs gyakorlatokat végzünk tapssal, utána a saját

személyes terünk kiterjedését mérjük fel a térben sétálva. Majd a nevünk-ről mesélünk egymásnak, jól elkülönítve mindig a hallgató és a mesélő szerepkörét. A mesélő szerepével és az azzal kapcsolatos feladatokkal (érzékletes leírásokkal, képekben kell fogalmazni) nem esik nehezemre megbirkózni, elememben vagyok, a hallgatásban viszont van mit tanulnom. A nap zárásaként előkerül az elnyomás és a korrupció témaköre, amit David a román-magyar együttélés felől közelít. Érdekes beszélgetés kerekedik, szerencsére úgy tűnik, a jórészt harminc alattiakból álló csapat nem őrizget gyógyíthatatlan sebeket. Igyekszem tájékozódni a szimpózium állása felől a résztvevőktől, állítólag jól haladnak, mindenki nyitott, befogadó, a mélyebb tartalmakhoz már elég fáradt vagyok, így ennyivel megelégszem. Héttől mind előadásra vagyunk hivatalosak, ott helyben, az Ecsetgyárban reggeli trénerünk Sinkó Ferenc és Leta Popescu által jegyzett *Paralel-t* nézhetjük meg Lucia Mărneanu és kata bodoki-halmen (*a kisbetűs írásmóddhoz a művésznő maga ragaszkodik!*) szereplésével. A produkció fizikailag is hatalmas teljesítmény, nem beszélve a témáról, mely a két színész személyes tapasztalataira építve a nemi identitás kérdését járja körbe, brutális őszinteségével a legtöbb kapcsolódó közhelytől tisztes távolságot tartva. A szakmai beszélgetés alatt érdekes radikalizálódást tapasztalok magamon. David cáfolata ellenére mégiscsak valamifajta színházi aktus előkészítésével foglalatoskodva kifejezetten bosszant, ahogy megpróbáljuk darabokra szedni a látottakat. Ez már csak azért is vicces, mert normál esetben boldogan követek el hasonló gaztet-



▷ teket, pedig a jelenlévő szakemberek felkészültségét sem mondhatom magaménak, erre most alig fél próbaruhában töltött nap után elemi erővel tör ki belőlem a színházcsináló munkásosztály gőgje. Micsoda virtus!

Belső és külső szabadság A másnapi foglalkozás erős felütéssel indul, David felesége Roula Said ad rövid, de hatásos ízelítőt arról, mit jelent szabadon mozogni. Némi dob szóval és pár utasítással a teremben sétáló álmos bagázsból önfeledten táncoló, testükön bonyolult ritmust doboló ünneplő törzset farag. Felszabadító élmény a kezem vagy a fejem lendületét követve forogni, aztán ásitozva elterülni a földön. David előző nap beszélt a belső, illetve a külső szabadság megéléséről, meg arról, hogy jó, ha a kettő együtt, egyensúlyban működik, már ha az ember nem buddhista szerzetesnek vagy gátlástalan üzletembernek készül. Azt hiszem, sikerült néhány élvezetes percet eltölteni valahol a kettő, nehezen elképzelhető határvidékén. Hasznos tapasztalat, hogy néhány tánc lépés vagy egy önfeledt nyújtózás micsoda fegyver lehet a szabadság megéléséért folytatott harcban. Aztán David mégis előveszi a Revizort, az előző nap tanított módszerrel elmeséli a sztorit, ránk a befogadó szerepét osztva. Aztán új feladatot kapunk: a hallottak alapján ki kell választanunk egy jelenetet, és le kell rajzolnunk. Hihetetlen, hogy a jobb agyfélteke (ez felelős a rajzolásért) micsoda összefüggéseket lát. Rajzainkon tüzes szakadék felett csimpaszkodnak a szereplők, szoknya fodraiból kirajzolódó arcok tesznek fel húsbavágó kérdéseket, egymásra hajszárítót fogó hóember-hivatalnokok viaskodnak a csontarcú ál-revizor kegyeiért, mindezt átlag felsőcsoportos óvodás kivitelben, de tényleg nem ez számít.

Státuszjáték Köllő Csongor vezeti a csapatot kezelésbe, ő kifejezetten viszonyokat vizsgálta velünk, színházi, színészi eszközökkel. Először párokban dolgozunk, bambuszbotokkal. Szegycsonttal, homlokkal, majd testünk szabadon választott pontjai közt próbáljuk megtartani őket, mindenféle cselekvés közben,



Bambuszjáték a Köllő Csongor vezette foglalkozáson

Némi dob szóval és pár utasítással a teremben sétáló álmos bagázsból Roula Said önfeledten táncoló, testükön bonyolult ritmust doboló ünneplő törzset farag

Mesélők és hallgatók

különböző testhelyzeteket felvéve. Végül letesszük a pálcákat, csak elképzeljük, hogy ott van közöttünk. Ez a legfélelmebb élmény, a gyakorlat során könnyű felismerni, bármit teszünk, ha nem is ennyire mereven, de igenis szinte függvényszerű kapcsolat van magunk és embertársaink cselekedetei között. Ez az érzés a következő néhány gyakorlaton keresztül is elkísér, az utolsó, egész csapatot érintő úgynevezett státuszjátéknál pedig elemi erővel kerít hatalmába. Ez a gyakorlat sok helyen fontos szerepet kap a színészképzés-

ben, hónapokon keresztül, milliónyi változatban művelik. Az általunk kipróbált fapados verzió könnyen leírható. A résztvevők rangot jelképező számot kapnak 1-től 10-ig. Mindenki csak a saját számát ismeri, ennek megfelelően kell viselkednie a csapatban, alá- vagy fölé rendelődni az interakciók során. Én a legmagasabb pozíciót jelképező tízes rendszámmal alapvetően könnyű, és nagy rálátást biztosító tisztet kapok. Nincs félnivalóm, minden találkozásom során távolságtartó magabiztossággal nézhetek bárki szemébe, nem kell bizonytalanságokkal küzdenem, hogy kívül szemben mit engedhetek meg magamnak. Az első meglepetés akkor ér, amikor egyesek rögtön kezdés után már a földön fekvéskörbe a teremben, felhívva a figyelmet kiszolgáltatott helyzetükre, ahelyett hogy a konfliktusokat és mindenféle feltűnést kerülve légne-művé válnának. Aztán rám szakad a helyzet súlya, hisz én vagyok a legnagyobb hatalom birtokosa, lehetőségem nyílik akár szipolyozni, akár segíteni ezeket az embereket. Az utóbbi mellett döntök: megpróbálom felhúzni a földről kapaszkodót, védelmet kínálva. Ekkor ér a következő döbbenet: nem élnek a lehetőséggel. A többiek jobbra nem is törődnek velük, saját pozícióik bemérésével, illetve gyakorlásával vannak elfoglalva, viszont – mint később kiderül – az ötös számú játékos elhatározza, hogy ellenpólusommá válva, amennyiben nem figyelek eléggé, oltalmazottaimra ülve, lábát győzelmi pózban rájuk helyezve hatalmat gyakorol. Természetesen, amikor raj-



takapom, azonnal behódol. Később mindkettőnknek akadtak követői, egyre agresszívabb harc bontakozik ki a két tábor között, miközben az elesettek magukra maradnak, kizárólag közvetlen feletteseiktől fogadva el némi oltalmat. Bármit teszek (például ötössel a termet körbeke- ringőzve szövetségre lépek), ezen a dinamikán nem sikerült hosszú időre változtatni, kénytelen vagyok felismerni, mindenkinél nagyobb mozgásterem ellenére is egy önműködő, kétpólusú (világ)rendben kell mozognom, erősen kötött pályán. Szívem szerint mennék tovább a megkezdett úton, mert bár mindennapi munkám komoly teret enged az önkifejezésre, az engem körbevevő világ újra és újrafogalmazására, de csak a szavakon keresztül, most viszont lehetőségem nyílik saját magamon kísérletezni. Ezért esik rosszul, hogy David megint leültet minket, szigorúan saját megérzésem szerint, komoly ritmusváltásra kényszerítve, még akkor is, ha a további témák és feladatok mélyek, izgalmasak. Zárásképpen egy-egy korrupcióval, elnyomással kapcsolatos történetet kell elmesélnünk először párban, majd csoportban, a már bevett módszerrel. Érdekes módon Európa ilyen szempontból egyik legfertőzöttebb államában majd mindegyikünknek csak személyes, szigorúan a magánéletre vonatkozó történet jut eszébe.

Kibeszélt félelmek A zárónap reggelén egyre többünket foglalkoztat, mi lesz a szimpózium résztvevőinek, illetve a betévedő kö-



A záróvacsora kínálata

Emberek összejöttek néhány napra, sikerült közösséggé alakulniuk, még fontos kérdésekről is tudtak beszélni egymással, s konfliktusaikat békés úton rendezték

zönségnek ígért előadásunkkal, de az ezzel kapcsolatban jelentősen elkötelezettebbnek tűnő Csongor helyett ismét David ragadja magához a szót, egy a témához kapcsolódó feladattal: próbáljunk meg az államhoz, hatalomhoz kapcsolódó korrupciós történetekkel előállni. Mindenkinek akadnak minimum sejtései bizonyos mechanizmusokkal kapcsolatban. Az ezekről folytatott beszélgetés rávilágít: az intézményes problémák annyira szövevényesek, az egyén szempontjából nézve megoldhatatlanok, hogy mindenki igyekszik kizárni őket az életéből. David végül hármas csoportokba oszt, azt a feladatot adva, hogy mindenki beszéljen egy aktuálisan meghatározó félelméről, a többiek pedig jutalmazza az elbeszélőt egy-egy képpel, ami eszükbe jut, és bátorítólag hathat (példája alapján, ha valaki biztonságra vágyik, kaphat mondjuk egy hódót, amely gátat épít magának a folyón). A gyakorlat során a kezdeti kérdésem első részére is választ kapok: igen, létre tudunk hozni kis csapatunkból egy működő, őszinte közösséget, melyben kellő intimitás születhet. A beköszönő kérdésem második részére (tudunk-e, tudunk-e együtt színházat csinálni) viszont nem tudok egyértelmű választ adni. Az biztos, hogy összegyűjtött közös dolgainkat nem sikerült formába rendezve mindenki számára megkérdőjelezhetetlen színházi aktust

generálnunk. Próbáltuk, de végül a csapat másképpen döntött. Ennek okait nehéz feltárni, az esemény részeseként erre nincs is kellő rálátásom. Az tény, hogy a cardiffiekkel való együttműködés meghiúsult, egyáltalán nem kommunikáltunk velük, számomra ismeretlen okból, bár előzetes összehangolás híján kérdés, mennyit lendíthettek volna rajtunk. Utólag az is elmondható, hogy David módszere arányában eluralta a hétvégét, az előadás szempontjából feltehetően hasznosabb színházi gyakorlatok helyett. Mindez nem mentség semmire, már ha kell mentséget keresni. Emberek összejöttek néhány napra, sikerült közösséggé alakulniuk, még fontos kérdésekről is tudtak beszélni egymással, s konfliktusaikat békés úton rendezték. Lehet nagyravágás nélkül ennél többet kívánni? A burkolt szándék viszont, legalább a csoport egyes tagjai részéről, hogy közös találmányainkat áldozati ajándékként a nagyobb közösségnek felajánljuk – David szavaival élve – színház formájú lukat hagyott hátra maga után. Hogy ez a luk miféle: sírgödör, vagy nő az alján valami gyümölcsöző, még nem tudom eldönteni. Annyi bizonyos, hogy fölé gyűlve képesek voltunk kinyitni a kört a ránk kíváncsiaknak, és néven tudtuk nevezni egymást barátságosan. Az is lehet, hogy ez a boldog jövő: a mindenáron fenntartott béke áldozatmentes színháza.



Rajz készült a Revizor egy-egy jelenetéről

Világjáró erdélyi fiatalok

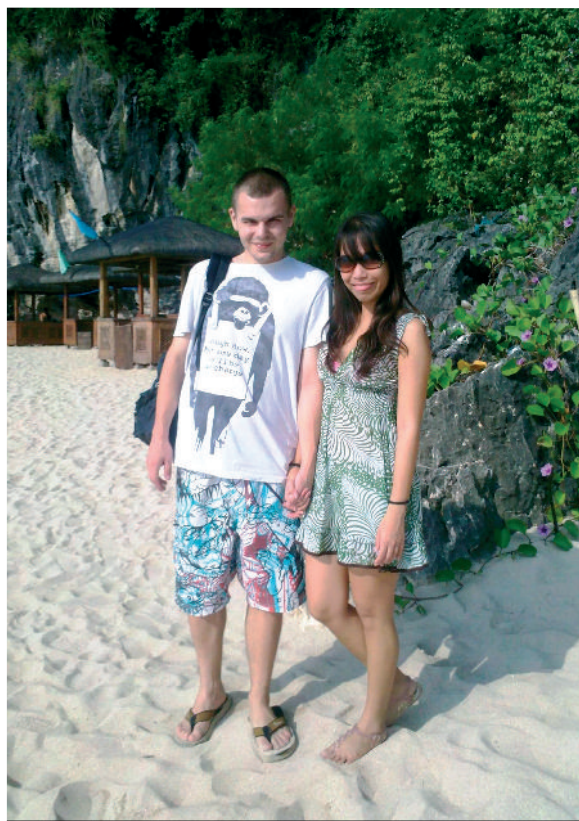
Dániától a Fülöp-szigetekig, Izlandtól Dubajig élnek magyar fiatalok, akik pár éve nem gondolták volna, hogy olyan tájakra kerülnek, amelyeket többnyire csak filmekből ismerhettünk. KUSTÁN MAGYARI ATTILA írása arra világít rá, hogy saját ismeretségi körünkben is számos érdekes életutat találhatunk, amelyek nem mellettünk folytatódnak már, hanem országokkal, kontinensekkel távolabb.

Közel tíz éve vettem búcsút az iskolától, és kísértem figyelemmel, ahogy osztálytársaim az ország különböző egyetemeire iratkozva elhagyják Sepsiszentgyörgyöt. Gyermekkori, kamaszkori barátaim egy része szintén lekerült a radarról, ki jóformán észrevétlenül, ki emlékezetes búcsúzkodások közepette. Aztán magam is Kolozsvárra költöztem, ahol lassan megértettem, mit jelent távol lenni – ha nem is tragikusan távol, bár erre a vasúti jegyárak és a szerelvények sebessége rácsófol – azoktól, akik korábban karnyújtásnyira voltak.

Az alábbi cikk megírásakor, amely a világ különböző pontjain élő fiatalok életútját hivatott bemutatni, egyetlen szabályt szögeztem le a magam számára: csakis azokat keresem meg, akik korábban barátaim, közeli ismerőseim voltak. Ezzel illusztrálható, hogy az én generációm – a harminchoz közelítők – számára mit jelentenek a határok, az új országokban épülő karrier, vagy éppen a honvágy, a magyar szó keresése.

Új élet a világ másik felén András internetes munkával keresi a kenyerét, ezért neki többnyire mindegy, hol is él, amíg áramot kap, és eléri a világhálót. Évekkel ezelőtt találkoztunk utoljára Kolozsváron, az egyik mall lépcsőjén, még egyetemista minőségében. Nem kis meglepetésemre költözött el végül a Fülöp-szigetekre, ahonnan hangulatos képekkel jelezte: köszöni, jól van.

Elmeséli, sok tekintetben mintha el sem hagyta volna Romániát: ami



András és társa a Fülöp-szigeteken

Jó lenne, ha az otthoniak fejébe be lehetne ültetni a toleranciát, a derűlátást, a bizalmat. Kimosnám a sok negatív berögződött nyavalyát (Zenkő, Amsterdam)

a béreket illeti, nagy változást nem érezni, ráadásul egyre növekszik a munkanélküliség, az abortusz tiltása miatt növekvő szaporulattal arányosan.

– Nincs letisztult képem erről az egészből még, amit Fülöp-szigeteknek neveznek – magyarázza. – És nem is akarom romantikus keretek közé illeszteni.

András azt tapasztalja, hogy a szigetlakók nem panaszkodnak, énekelnek a buszon, ha felcsendül a dallam, mosolyognak egymásra, tiszteletudóak, holott okuk bőven volna panasza: hiányzik például az állami szociális háló, csökkentették az oktatásra szánt pénzeket, a társadalmi különbségek növekvőben. A politikai berendezkedés nyújt némi magyarázatot erre, a szavazók többségét lekenyerezik, a hat éves mandátumokat elnyerők gyakorlatilag „szappanoperába illő politikai családok, akik változtatják egymást”.

Az emberek rendkívül barátságosak, meséli András. Csak képzeljük el, hogy a nagy forgalomban, a

benzingőztől fulladozva, port nyelve is civilizáltabban közlekednek, mint itthon, ugyanakkor segítőkészek, szomszédai nem hajtanak el úgy mellette, hogy ne kérdeznék meg, szüksége van-e fuvarra, esetleg inna egy pohárával velük?

Vallásos társadalomról beszélünk, ami templomba járásban és facebookos bejegyzésekben merül ki, de András kiemeli, a homoszexualitással szemben teljesen elfogadók. Az idegenekkel sincs problémájuk, persze a fehér számukra nem európai, hanem amerikai, így aztán Andrást is Joe-nak vagy „puti”-nak szólítják, ami fehéret jelent. Mint meséli, elfogadóak vele, társadalmi kapcsolatai pedig olyanra kiépültek, hogy hamarosan házasságot is köt egy helyi lánnyal, akivel a tervek szerint jövőre hazatogtat. Addig is építi új életét, és nem gondolkodik a hazaköltözésen, igaz, nem is zárja ki ezt a lehetőséget.

Új élet egy határral arrébb Mielőtt újra eltávolodunk a kontinenstől, ugorjunk a szomszédba, Bulgáriába. Géza, akivel az iskolában ismerkedtem meg, és akivel a kerékpár szerete hozott össze, ma Szófiában él és dolgozik. A testvérét látogatta meg néhány éve, s nem gondolta volna, hogy a rövid vizit így elnyúlik majd. Miután Kolozsváron nem volt elégedett a munkahelyével, és azt a tervet is elvetette, hogy Angliában próbáljon szerencsét, úgy döntött, a testvére segítségével próbálkozik a déli szomszédban.

Egy hét leforgása alatt felmondott, hazacipelte a holmiját Sepsiszentgyörgyre, és elköltözött Bulgáriába, ahol jelenleg egy online kaszinó és sportfogadási cégnél intézi a magyar ügyfelek panaszait. – Nincs jelentős különbség a két ország között – magyarázza, – ha Romániát és Bulgáriát összevonnánk, nem lehetne megmondani, melyik hol kezdődik és végződik.

Egyelőre jól alakul az élete, és ha az emberek eleinte hűvösek is, mondja, idővel rácsófolnak erre, ma

már számos bolgár barátja van, holtott nem ismeri a nyelvüket, a cirill betűkkel sem barátkozott meg. Pár éve nem gondolta volna, hogy itt köt ki, de nem is szokott tervezni. Azt sem tudja még, meddig marad a szomszédban.

Hollandia szuper, de a jövő Erdélyben van

Hollandia fővárosában, Amszterdamban él néhány régi jó barátom, akikkel nehéz leülni nosztalgizálni úgy, hogy egyhamar felállhatnánk az asztal mellől. Zenkő és barátja két éve költözött el, akkor egy rotterdami üvegházban dolgoztak, ahol angol tudásának köszönhetően rovarellenőrré léptették elő: – Így tudtunk kicsit spórolni, felkeltünk, dolgoztunk, vacsorát készítettünk, ettünk, lefeküdtünk, majd fél év után hazatértünk, hogy kipihenjük ezt a kalandot – meséli. Hamarosan újra nyakukba vették Hollandiát, ezúttal a fővárosban próbálva szerencsét, szállodai munkával, többek között. Zenkő jelenleg gyerekekre vigyáz:

– Hivatásos nanny vagyok, ami azt jelenti, hogy saját magamnak adózok és van négy szuper „cukker” kölköm, akikre napi legalább nyolc órában vigyázok. Amszterdamban szuper. Naponta biciklizünk, és biztonságosan. Vidám emberek ők, ritka a savanyú pofa – mondja. – A közigazgatás hihetetlenül hatékony. A jelenlegi státuszomat, mint egy-személyes vállalkozó, egy hét alatt elintézttem, sorban állás és „ne adj’ isten hátsó ajtón tessék jönni, ha valamit szeretne ajándékba hozni” nélkül, interneten kitöltött nyomtatványokkal, továbbá egyszeri személyes találkozót követően egy kedves közalkalmazott hölgygel. Arról nem is beszélve, hogy minden más közigazgatási teendőt elektronikus úton intézünk.

Elmondja, a tolerancia kulcsfontosságú Hollandiában, „alaptörvényük”. Ez nem azt jelenti, hogy csak toleráns emberek lakják Hollandiát, viszont annyira szépen ki van dolgozva minden, hogy egyszerűen lehetetlen egy bevándorlóknak a rendszert kijátszania. Aki hosszabb távra tervez itt tartózkodni, magyarázza, annak be kell magát jelentenie a polgármesteri hivatalnál, különben nem tud megenni például holland bank-



Az Emírségekben élő Csanád egy delfinnel barátkozik

Nincs jelentős különbség a két ország között, ha Romániát és Bulgáriát összehasonlítjuk, nem lehetne megmondani, melyik hol kezdődik és végződik (Géza, Szófia)

kártya nélkül. A bejelentkezés rengeteg előnnyel jár, például ingyenes nyelvtanfolyamot igényelhet, de a biztosítótól az adóhivatalon keresztül a rendőrségig mindenhol mindent tudnak róla. Rendezett, biztonságos társadalomról mesél, ahol „sok a tetovált, fiatalos, élettel teli nagymama és nagytata”, s nem bámulják meg azt, aki másképp néz ki az utcán.

A pozitív benyomások ellenére Erdélyben látja a jövőjét: – Soha nem voltam pesszimista, de otthon félttem, hogy én is megsavanyodok, betokosodok, mint sokan mások – magyarázza. – Úgy szeretnék élni otthon, mint itt, jelenleg itthon Amszterdamban. Megtehetek, amit akarok, úgy, ahogy akarom. Jó lenne, ha az otthoniak fejébe be lehetne ültetni a toleranciát, a derűlátást, a bizalmat. Kimosnám a sok negatív berögződött nyavalyát. Gyerekekkel szeretnék otthon foglalkozni, bennük látom a változás lehetőségét.

A Közel-Kelet „Las Vegasában”

A ma üzletkötőként dolgozó Csanád barátja rokonai által került az Egyesült Arab Emírségekbe, három éve, és mint mondja, a munka, a kalandvágy, a véletlen egyaránt közrejátszott ebben. Párjával két éves

turistavízummal érkeztek az arab országba, anélkül, hogy tudták volna, miből fognak megélni. – Pozitív benyomást keltett az ország, és bár a miénktől eltérő kultúrával bír, sok szempontból nyitott is – magyarázza –, elméletileg csak azt nem szabad csinálni az utcán, amit otthon sem. Dubaj a Közel-kelet Las Vegas-a, s ez igaz is a városra. Egyértelmű előny az európaiak pozitív diszkriminálása, ez olyan, amivel romániai ritkán találkozok élete során, gondolkunk a nyugat viszonyulására.

Ennek ellenére négy évnél tovább nem terveznek az országban maradni, a cél a hazaköltözés: – Ez nem az a hely, ahol megöregszik az ember, jellemző a versenyszellem, a vállalati kultúra, az, hogy addig alkalmaznak, amíg profitot termelsz. A társasági élet sem az igazi, bár sok klub és kávézó van, mégsem ugyanaz a hangulatuk, mint otthon – bár néhol alkoholt is árulnak.

Amíg haza nem költöznek, igyekeznek fenntartani a korábbi kapcsolataikat. Évente egy-két alkalommal sikerült hazautazniuk, emellett sűrűn használják a Skype-ot, s minden egyéb lehetőséget. Nem kell azonban soká várniuk, hamarosan visszatérnek Romániába.

Két lány, sok ország Andreát gyerekkorom óta ismerem, egy lépcsőháznnyira lakott tőlünk, a szüleivel is baráti viszonyban vagyok. Néhány éve nyakába vette a világot, érettségi után rögtön elment az országból, előbb Spanyolországba, ahol négy évig lakott. Tanult, elsajátította a nyelvet, közben egy magánegyetemen angolt tanított. Elmeséli, a spanyol mentalitás eltér a hazaitól, egyáltalán nem lusták, holott keleten hajlamosak vagyunk elhinni ezt a sztereotípiát. Fontos számukra a család, az egészség, diétás ételeket fogyasztanak, és sokat sportolnak, „de nem tudnak táncolni és énekelni mind, és nem is kreol mindenki”.

Aztán három hónappal ezelőtt Izlandra került, rábólintva spanyol barátja ötletére. Mint meséli, az izlandi nyelv nagyobb kihívást jelent, de tanulgatja, főleg mert az izlandi nyelvszakra csak vizsgával lehet bejutni. Az emberek itt zárkózottabbak, de ha azt tapasztalják, hogy valaki beszéli a nyelvüket, rögtön barátságosabbá válnak.

Amy szintén szentgyörgyi lány, jelenleg Dániában él. Ő is az ottaniak hűvösségéről számol be, szemben az Abu Dhabiban szerzett élményeivel,

Amy, a Dániában élő szentgyörgyi lány

Azok a barátaim, akik szintén szeretnek utazni, velem együtt a világ állampolgárainak tartják magukat (Amy, Dánia)

Andrea spanyol kitérővel került Izlandra



ahol azonban jól meg kell válogatni, kívül áll szóba az ember. Nem sokat foglalkozik azzal, hogy mit tartogat a jövő, oda jut el, ahová éppen vezet az útja, mondja. Könnyíti a helyzetét, hogy kapcsolattartásban nem erős, ezért az elmúlt hét-nyolc évben, amióta jár-kel a világban, a legtöbb korábbi kapcsolata leépült. Hazatérni sem kíván, a nemzeti öntudat hiányzik belőle: – Azok a barátaim, akik szintén szeretnek utazni, velem együtt a világ állampolgárainak tartják magukat – mondja.

Hangyaélet a szigetországban

Botondnak, akivel éveken át együtt koptattuk a város padjait és lépcsőit, a barátnője dolgozott már Angliában, ezért nem volt nehéz kitalálniuk, hogy ha külföldön vállalnának munkát, merre forduljanak. Bár egyedül könnyebb munkát találni, ők mint pár próbálkoztak, és elsőre sikerült is találniuk egy családot, aki alkalmazná őket. Az öröm nem tartott sokáig. Miután megérkeztek, kiderült, a hirdetett idősgondozás egy teljes háztartás vezetését foglalta

magában, munkaadójuk pedig úgy viselkedett, mint egy kisgyerek, nem szólva arról, hogy a kis családi palota megannyi mellékhelyisége közül valamiért mindig az üvegházat választotta, a piszkát pedig képes volt egy újságban elrejtve, a kandallóban égetni.

Az ehhez hasonló ízléses megnyilvánulások hamar kiborították a párt, ezért rögtön új munka után néztek. Egy másik családnál helyezkedtek el, ahol a fiú kertészkedik, fest, kutyát sétáltat, barátnője pedig a legkisebb gyerekkel foglalkozik. A hétvégeik szabadok, hétköznapiakon azonban bőven van tennivalójuk a ház körül.

Külön lakásban élnek, a család pedig kedves, mindenben segít, amire szükségük van. Wokingban, e Londontól 25 kilométerre fekvő kisvárosban egyébként sok a magyar, de egyelőre nem közeledtek feléjük, inkább egy másik városban dolgozó barátait látogatják, amikor lehet. Úgy tervezik, egyelőre maradnak, gyűjtik a pénzt, aztán elválnak, hogy mikor térnek haza.

Kísérletek a térrel

A klauszrofóbia érzetét egy filmben nem csak a szűk térrel lehet kifejezni, hanem éppen a végtelennel is. A Mozimustra új kiadásában KUSTÁN MAGYARI ATTILA bemutatja a két végletet, a tavalyi felhozatal két erős alkotását, a *Gravitációt* és a *Snowpiercert*.

Keringő a bolygó mellett: Gravitáció

Az idei Oscar-gálán hét díjat bezsebelő – és mindegyikre méltó – *Gravitáció* (Gravity) ugyan az űrben játszódik, de mintha a végtelen feketeség és a balesetet szenvedő űrhajósok tragédiája egy szűk dobozba zárna minket, ahol mozdulni sem bírunk. Amikor az Alfonso Cuarón rendezte film főszereplője, Ryan (Sandra Bullock) eltávolodik társaitól, mert egy orosz rakéta becsapódása miatt meteorok megsemmisítik az amerikai bázist, már-már úgy tűnik, a gravitáció hiányában elsodródik a bolygótól, és a néző is nehezen veszi a lélegzetet, nem utolsósorban azért, mert az űrhajós oxigénkészlete is fogyóban van.

Szerencséjére társa, Matt (George Clooney) a segítségére siet, magához köti az újonc Ryant, és addig lavíroznak, míg az orosz Szozuz űrhajónál kötnek ki. Újabb meglepetések érik őket, Matt végül elszakad Ryantól, de a biztos halálba távolodó férfi hangja tovább biztatja a nőt, és tanácsokkal látja el. Ryan a kínai Tiangong űrálló-



Tilda Swinton

Egymásra utaltságunk visszaélésekkel jár, de reménnyel és lázadásokkal is

Sandra Bullock

mást kell megcélozza, hogy végül leérjen a bolygóra.

A lényeg nem azon van, hogy a *Gravitáció* vidám véget ér, vagy tragédiával zár, s még azt sem állíthatjuk, hogy csak a magányt, vagy a végtelen tér zártágát illusztrálja. A film egyszerű, mind történetét, mind a látványát tekintve, ez az egyszerűség azonban csak a javára válik, hiszen számos értelmezési lehetőséget ad a nézőknek.

Száguldó társadalom: Snowpiercer

A Bong Joon-ho rendezte dél-koreai *Snowpiercer* (magyarul talán Hófúrónak nevezhetnénk) a társadalmi különbségeket, a szegények és gazdagok közti éles választóvonalakat, az előbbieket utóbbiak általi elnyomását illusztrálja – egy vonaton.

A történet szerint 2031-ben, miután egy a globális felmelegedés megállítását célzó kísérlet miatt beköszönt a jégkorszak, egyetlen vonatba zárva él az emberiség. Ez a vonat – a *Snowpiercer* – évek óta járja körbe a bolygót, vagonjaiban pedig újrarendeződve, de továbbra is élesen rétegzetten működik a társadalom. Ebben a zárt térben egyszerre vannak jelen,

akikre az elnyomás vár, és azok, akik a világ teljes átalakulása ellenére úri életet élhetnek. Utóbbiak fegyveresekkel védik vagyonukat, míg előbbieket a szerelvény hátsó részében évek óta tervezik, hogy változtassanak a helyzetükön. A film egyik jelenetében Mason miniszterasszony (Tilda Swinton) találóan magyarázza el a szutykos tömegnek, hogy mi a különbség közte és köztük: ők a cipő, mondja, tehát a lábra valók, míg ő a kalap, ami a fejen hordandó. Az egyébként is felpaprikázott embereket végül Curtis (Chris Evans) vezeti harcra, aki rájön, nem kell tartaniuk a katonáktól, mert azok egy korábbi lázadásnál ellőtték az összes golyót.

A zárt tér fontos szerepet játszik a történetben: a száguldó vonatból nincs kiszállás, a gépezet nem áll meg, rajta kívül pedig a biztos halál várható, ami a nyomornál nem kecsesetebb. E zárt tér egyben az emberiség kicsinyített változata is, elég arra gondolni, hogy társadalmunkból sincs hová menekülnünk. A mindvégig feszültséggel teli, akciódús film nem tesz mást, mint igazolja azt, hogy egymásra utaltságunk visszaélésekkel jár, de reménnyel és lázadásokkal is.



Utolsó év, utolsó szerelem

Szürke, márciusi estén, amikor a tél már véget ér, a tavasz pedig még nem kezdődik el, az ember könnyen elgyengül. Viszonylag gyorsan nyúl azért a könyvért, amelynek *Az élet gyönyörűsége* a címe. A borító ugyan elbizonytalanítja, mert a szerző neve (Michael Kumpfmüller) és a cím alatt még egy ajánlás is olvasható, a *Frankfurter Allgemeine Zeitung* szövege, mely szerint „tragikus szépségű szerelmes regény”-t tartunk a kezünkben. Ha mindez nem lenne elég, akkor külön, a borítóra tekert papírfül is van, erről tudjuk meg, hogy a könyv Franz Kafka utolsó szerelméről szól. Nyilvánvaló, hogy a márciusi szürkeségbe elveszett vásárlónak nagyon el akarnak adni valamit, gyanakvást kelt az érzelmekkel és irodalommal való házalás. Aztán mégis, a külső borítón, a papírfülön, sőt az első oldalon szereplő Kafka boldogság-idézeten is túl, valami használható kezdődik. Könnyű, egyszerű és nagyon személyes szöveg családról, nyaralásról, néhány együtt eltöltött nap ígéretéről. Semmi sallang, semmi spekuláció, csupa elillanó hétköznapi. És ez meggyőző: érdemes hétköznapi egy hétköznapiokról szóló könyvet kézbe venni, tovább olvasni, tán megéri megvásárolni is. A „tragikus szépségű szerelmes regényt” Kafka utolsó évéről és Dora Dymanthoz fűződő kapcsolatáról Nádori Livia fordította, valóban gördülékenyen, könnyeden és nagyon érzékenyen, a kritikák ki is térnek erre. És még valamire, ami a hétköznapi olvasónak nem fordul meg a fejében. Hogy a magyar könyvpiacon a „szerelmes írókról” szóló szövegek túlermelése folyik (vö. Nyáry Krisztián), Szilágyi Zsófia a *Literán* ezért „igazságtalan unalomról” ír (*Dora és a doktor*) – aztán hosszan sorolja, miért nem unalmas Kumpfmüller regénye. Kácsor Zsolt a *Népszabadságban* pedig elismeri, hogy kiváló szerelmes regény, dokumentumregény ez a könyv, becsületesen kezeli a kultuszt, de „az igazi Kafkát” nem lehet belőle megismerni, ahhoz el kell olvasni *A Pert*.



Építkezik a szöveg lassú mondatokkal az élethől a halál felé, karaktereink bekezdésről bekezdésre kerülgetik, ízlelgetik ezeket a kikerülhetetlen helyzeteket

Megütöközöm ezeken a megjegyzéseken. Ennyire nem lenne nyilvánvaló, hogy a kulturális konstrukció és dekonstrukció hogyan működik? Hogy az írói életművek miféle kódok Kafkától Wass Albertig? Michael Kumpfmüller regénye nem egy filológiai összegzés, nem „az igazi Kafka” portréja, nem a „szerelmes író” félfiktív memoárja. Ez egy fikciós kísérlet annak feltárására, hogyan működik egyfajta konstrukció – nevezzük most ezt a halála előtt álló, a fizikai, érzelmi és közösségi megsemmisüléssel számot vető, annak jeleit pontosan felismerő Kafkának – egy adott térben, időben, viszony-

rendszerben. 1923-1924 fordulóján járunk, kibomlik két karakter. Egy fiatal nőé, Doráé, és egy negyvenes éveiben járó férfié, akit hosszú oldalakon keresztül még csak nevének sem neveznek, doktorként ismerhetjük meg. Aztán nevet is kap, Franz, de hogy éppen Franz Kafkáról van szó, és melyik Franz Kafkáról (kinek *A Per*, kinek *A kastély*, kinek *Az odú* – kinek minden együtt, személyre szabott olvasási ritmusban, élménnyel) – az lényegtelen. Építkezik a szöveg lassú mondatokkal az élethől a halál felé, karaktereink bekezdésről bekezdésre kerülgetik, ízlelgetik ezeket a kikerülhetetlen helyzeteket, hogyan nő a hideg, fogy az étel, válik egyre nehezebbé az érintés, az érintkezés. Néha felbukkan egy-egy különös, nem hétköznapi mondat, két bekezdés között, egy-egy töredék. Ezek tényleg Franz Kafka szövegei, töredékei annak a Kafkának, akit ki ki magának olvas, ismer. És a töredékek most itt nyernek egy kontextust, hangulatot, magyarázatot. Hogy ez-e „az igazi”? Ebben a történetben, ezekkel a karakterekkel igen. Biztosan van más univerzuma is a világ visszavételének. Ez most ott kezdődik, hogy egy fiatalember fiatal lányokkal találkozik egy berlini parkban. „Csinos, magas, fiús szőkeség mosolyog rá kacéran, szájacskájával csücsörítve. Kinyitja és valamit oda kiált neki. Ennyi történik, legalábbis látszólag. A doktor túlradó kedvességgel visszamosolyog, még akkor is mosolyog, amikor a lány elhalad mellette a barátnőivel, mert többször is visszanéz rá. A doktor lassanként jön rá, mit csicseregget a csókos ajkai- val. Zsidó, ezt csicseregte.” És körülbelül odáig tart, hogy „irigyli a félig elhervadt orgonát a vázában, mert az még holtában is iszik, pedig a halott nem iszik”. Valahol ezen az íven feszül a Kumpfmüller által felskiccelt egzisztencia. Az igazi? Igazi.

PARÁSZKA BORÓKA

Michael Kumpfmüller: *Az élet gyönyörűsége*. Libri Kiadó, Budapest 2013. Fordította Nádori Livia

Dr. Zsoldos Attila akadémikus

Vendégjárás az Árpád-korban (1.)

A Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének osztályvezetője Keleti Népek betelepítése a középkorban címmel tartott előadást a Szacsvey Akadémián. A lapunk számára készült interjú első részében SZILÁGYI ALADÁR a kabar, böszörmény, káliz, besenyő, illetve orosz néven befogadott népességről kérdezte a történetészt.

Javaasolom, kezdjük a kabarokkal, hiszen együtt jöttek be a magyarokkal a Kárpát-medencébe...

Igen, így tudjuk. Ehhez a fő forrásunk Bíborbanszületett Konstantin bizánci császár, aki a 10. század közepén írt egy munkát, amelyet *A birodalom kormányzásáról* címmel tart számon a történetírás. Egy uralkodói kézikönyvről van szó, amely sorra veszi a Bizánci Birodalom közelebbi és távolabbi szomszédait: kifélék, mifélék, hogyan kell velük bánni, mint barátokkal, hogyan mint ellenségekkel. Az akkor már a Kárpát-medencében élő magyarok is sorra kerülnek. Ekkor tesz említést a császár arról, hogy a kazár birodalomban, amely fontos szerepet játszott a magyarok Kárpát-medence előtti életében, lázadás tört ki, és akik rajtaestettek, azok csatlakoztak a magyarokhoz. Vélhetőleg ez nem egy egységes nép vagy néptöredék volt – úgy tudjuk, a „kabar” nem is egy népnév, hanem annyit tesz: ’lázádozó’ –, talán különböző néptöredékekből toborzódott csoportról van szó. Erre utal, hogy három törzsüket említi a császár, amelyeket azonban a magyarok egybevontak, közös főt tettek föléljük. A magyar történetírás régóta arra gyanakszik, hogy annak a magyar nemzetségnek, amelyet Aba néven ismerünk, és amely egy királyt is adott az országnak Sámuel (1041–1044) révén, köze lehetett a kabarokhoz. Ez lehetett az a törzsfői nemzetség, amely irányította a kabarokat. A császár egy érdekes megjegyzést tesz: az ő korában, a 10. század közepén tehát, a kabarok még beszélnek a saját



FOTÓ: SZÜCS LÁSZLÓ

A magyar történetírás arra gyanakszik régóta, hogy a magyar nemzetségnek, amelyet Aba néven ismerünk, és amely egy királyt is adott az országnak Sámuel révén, köze lehetett a kabarokhoz

nyelvüket, de ismerik a magyarokét is. Ebből arra lehet következtetni, hogy már egyfajta nyelvi asszimiláció kezdődött el a kabarok körében. Ez azért is tűnik helytálló véleménynek, mert a 10. század után már nem hallunk a kabarokról, semmiféle forrás nem említi őket. Alighanem maradéktalanul beolvadtak a magyarságba. Ugyanakkor a magyarság, Árpád népe sem volt egységes, amikor beköltözött az országba.

A honfoglalás után elsősorban Nyugat-Európa felé nyíltak meg csatornák, ekkor kezdődött meg a magyarság beilleszkedése a nyugat-európai viszonyok közé, ezzel párhuzamosan szakadt ki a kelet-európai sztyeppe világából. Ez nem jelenti azt, hogy a továbbiakban megszakadt volna a keleti kapcsolatok. Ezeknek a kapcsolatoknak része az, hogy időről időre keletről jövő népek beköltöztek a Kárpát-medencébe.

Arról nem is beszélve, hogy az egyik nép szorította a másikat erre-felé...

Igen, a jelenségnek ez volt az egyik oka, nem szólva arról, hogy ezek a sztyeppei népek időnként „belátogattak” a Kárpát-medencébe, gyűjtogatni, rabolni, afféle kalandozásokat folytatni.

Részben a böszörmények, illetve a kálizok is a honfoglaló magyarokkal együtt érkeztek a Kárpát-medencébe?

Ezt jó lenne tudni. Nem lehetetlen, hogy a böszörményként emlegetett népesség bizonyos részei már a honfoglalókkal jöttek. De itt nem egy népről van szó: a „böszörmény” kifejezés a „muzulmán”-ból alakult ki. Ez volt a régi magyar nevük, amit számos helységnév őriz, a történelmi Bihar vármegyében is van egy Böszörmény (a mai Berek-böszörmény), a legismertebb talán a középkorban Szabolcs megyéhez tartozó mai Hajdúböszörmény. A latin nyelvű források emlegetik a böszörményeket „izmaeliták”-ként. Mindkét név viselői mozlím voltára utal, azaz az iszlám követői voltak. A név tehát a vallási identitástuk fedi fel, nem az etnikait. Más a helyzet a káliz névvel, az valóban népnév. A mai Üzbegisztánnak az Aral-tótól délre fekvő területén a korai középkorban létezett egy Hvárezm nevű államalakulat. Ennek a lakóit nevezték kálizoknak. Hvárezm elért az iszlám hódítás, több hullámban jelentős káliz népesség rajzott szét Kelet-Európában, s belőlük jutott Magyarországra is. A Kárpát-medencében a Kalász, Karász, Kárász, Kálóz helynevekről indokoltan tartjuk azt, hogy ennek a népességnek az emlékét őrzik. A magyarországi izmaeliták egyik legjelentősebb településterülete a Nyírség volt. A Várad Regestrum is megemlékezik a nyíri izmaelitákról, de a Dráva dunai torkolatvidékén, Eszék közelében, illetve Pest környékén is éltek izmaeliták. Mielőtt az 1200-as évek elején II. András német telepéseket hívott

volna Pestre, a település lakóinak jelentős része izmaelita volt. Hogy mikor kerültek ide, nem tudjuk. Nem lehetetlen, hogy már a honfoglalókkal. De azt okkal tesszük fel, hogy a 10–12. század folyamán több hullámban kerülhettek Magyarországra muszlimok. Jelentős szerepet töltöttek be a királyság életében. Egy részüket határvédő katonákként telepítették le a magyar királyok: ilyenek voltak a Szerémségben élő izmaeliták, akikről a 12. századi bizánci krónikások emlékeznek meg az akkor folyó magyar–bizánci háborúkról írva. De még a 13. század első feléből is van hírünk arról, hogy a szíriai Aleppóba a Szerémségből származó magyar izmaeliták érkeztek, hogy muszlim vallásjogot tanuljanak. Érdekes leírás maradt róluk, melyből nyilvánvaló, hogy akkor már erősen megindult a beolvadásuk folyamata: már nem nagyon ismerték az iszlám vallást, az öltözködük, a haj-, a szakállviseletük már a magyar szokásokat követte, de az iszlámhoz mégis ragaszkodtak. Egy másik fontos és érdekes forrás maradt ránk a 12. század közepéről. Egy hispániai muszlim utazó, bizonyos Abu Hámid al-Garnáti bejárta Kelet-Európa nagy részét, és elvetődött Magyarországra is 1150 és 53 között. Pompás leírást készített a kor Magyar Királyságáról. Természetesen a hittestvérei kiváltképp érdekelték. Azt írja, kétfajta muszlim él Magyarországon: azok, akik nyíltan vallják az iszlámot, és azok, akik csak titokban, mert színleg kereszténynek mutatják magukat. Ez nagyjából megfelel annak a két foglalkozásnak, amit üztek. A határvédő katonák megengedhették maguknak, hogy nyíltan vallják az iszlámot, azok viszont, akik a Magyar Királyság pénzügyi adminisztrációjában dolgoztak – vámosok voltak, pénzveréssel kapcsolatos tisztséget láttak el, sókereskedelemmel, sóforgalmazással foglalkoztak – csak titkon gyakorolták a vallásukat. Abu Hamid egyébként azt írja, nagyon jó dolguk van az izmaelitáknak Magyarországon, a magyar király – II. Géza (1141–1162) – szereti őket. Kedélyes beszélgetést folytatott Gézával arról, hogy az iszlám vagy a kereszténység előnyösebb-e a férfinepesség harckészségének fenntar-



Dr. Zsoldos Attila
akadémikus

**Szer-
te a Kárpát-
medencé-
ben a Kalász,
Karász,
Kárász, Kálóz
helynevekről
indokoltan
tartjuk azt,
hogy a káliz
népesség-
nek
az emlékét
őrzik**

tása szempontjából, különös tekintettel a borfogyasztás engedélyezése, illetve tiltása szempontjából. Ez nagyon érdekes, mert fél évszázaddal korábban, a 11–12. század fordulóján, a magyar törvények szigorú előírásokat tartalmaztak az izmaelitákkal kapcsolatban. Lényegében a felszámolásukra és beolvadásukra irányuló igény olvasható ki belőlük. Úgy látszik, ezeknek a törvényeknek is az volt a sorsa, mint azóta jónéhánynak: nem sok valósult meg belőlük. A 12. század nyugalma után a 13. század első harmadában, tehát II. András uralkodása (1205–1235) idején újra konfliktusok kialakulására adott okot a magyarországi muszlim közösségek léte. II. András ugyanis gyakran adta bérbe királysága különböző pénzügyi tisztségeit izmaelita és zsidó pénzembereknek. Ez egyrészt ellenkezett az egyetemes egyház szabályaival, másrészt konkrét egyházi érdekeket is sértett, így Andrásnak nehézségei támadtak ezzel kapcsolatban. Még olyan

hírek is felröppentek – bár aligha tekinthetőek megbízhatóknak –, hogy annyira jó dolguk volt II. András alatt az izmaelitáknak, hogy sok keresztény áttért a muzulmán hitre... Ez bizonyára nem teljesen fedi a valóságot, mert egy olyan iratban láttott napvilágot, amelyik az egyház II. András politikája miatt elszenvedett sérelmeit sorolja. A szöveg megfogalmazójának bizonyára megszaladt a tolla, sötétebb színben festette le a valóságot, mint amilyen volt. Az viszont látható, hogy a magyar királynak – az egyházzal ellentétben – nem igen voltak ellenérzései az iszlám hitet követőkkel szemben, amíg neki engedelmeskedtek, és tették a dolgukat, amiket megszabott nekik. E problémáknak radikálisan véget vetett a tatárjárás. 1242 után egy csapásra, szinte maradéktalanul eltűnnek az izmaelitákra vonatkozó magyarországi adataink. Azt, hogy valóban a tatár pusztítás áll a dolog hátterében, megerősíteni látszik az, hogy a jelentősebb izmaelita telepü-

lések javarészt olyan területen voltak, ahol a tatárok nagyobb pusztítást vittek végbe. 1242-től kezdve már csak szórványos adataink vannak, jellemzően keresztény hitre áttért izmaelitákról. Ilyen volt Mizse nádor, a mai Lajosmizse névadója, aki a Váradtól nem messze, Körösszeg váránál meggyilkolt IV. László (1272–1290) gyilkosain véres bosszút vett ura haláláért.

Korábban eljutottam a bászági Óbesenyőre, most jobbra katolikus bolgárok lakják. Ott a 17. századig besenyők, pontosabban besenyő származású nemesek éltek. Nem csak ezen az egy településen, a környéken legalább tíz olyan falu volt, amelynek bizonyíthatóan besenyő megüelői voltak. Az egész történelmi Magyarországra kiterjesztve, közel száz besenyő vonatkozású helynevet jelent. Bár ők is be-becsaptak a Magyar Királyság területére, később befogadták őket, s az egész ország területén szétszóródva telepedtek le. Melyek a legfontosabb tudnivalók velük kapcsolatban?

A besenyő a török nyelvek egy változatát beszélő sztyepei lovasnép volt, mint a honfoglaló magyarok. Idekerülésük – ugyanúgy, mint az izmaeliták esetében – évszázadokon keresztül, különböző fázisokban történt. Emlékeztet, hogy Anonymus, aki a 13. század elején egyfajta regényes magyar honfoglalás-történetet ad elő, arról ír, hogy Taksony fejedelem idején, tehát a 10. század közepén, érkeztek volna besenyők az országba. Ez nem is lehetetlen. Az bizonyos, hogy magyarországi besenyők már 1051-ben harcoltak I. András király (1046–1060) seregében a német birodalmi sereg ellen. A későbbiekben is tudunk azonosítani egy-két olyan időpontot, amikor biztos jöttek, például 1124-ben a későbbi Havasalföld és Moldva területén élő besenyők katasztrofális vereséget szenvedtek el a Bizánci birodalomtól. Akkor rengeteg besenyő érkezett az országba, a krónikás meg is jegyezte, hogy az akkori magyar uralkodó II. István (1116–1131) – Könyves Kálmán fia és utóda – készséggel befogadta őket. Országszerte valóban számos besenyő szállásterület ismert, az

egyik az említett, az egykori Csanád megye déli részéről, ahol még a 15. század végén is besenyőket emlegetnek, olyanokat, akik besenyő jog szerint élnek. Ez azért érdekes, mert a többi besenyő ekkorra már beolvadt a magyarságba, feladta a besenyő mivoltát. Az egyik legismertebb besenyő településterület a középkori Fejér és Tolna megyék területén, a Sárvíz folyó mentén volt.

Tudtommal még a barcasági medencében, Brassó környékén is éltek besenyők.

Igen, Dél-Erdélyben is éltek, s amikor a szászok jöttek, a székelekkel együtt telepítették át őket. Éltek a Fertő-tó környékén, ahol a nyugati határ őrizete volt a feladatuk, megtelepedtek a Tisza középső folyásánál, a mai Abádszalók környékén. Az egyik nevezetes magyar rokonságról, a Tomaj nemzetségről gyanítja a történetírás, hogy besenyő eredetűek lehettek. A besenyők valamiféle külön kormányzatot élveztek az Árpád-kori Magyar Királyságon belül. Ennek a kereteit legjobban a hansági besenyők esetében ismerjük, onnan 1224-ből fennmaradt egy oklevél, amiből tudjuk, hogy a besenyők közvetlenül a nádorhoz tartoztak. A nádor volt a főbírájuk, de megvoltak a saját ispánjaik is, akik irányították a közösséget. Alapvetően állattartó népesség volt, s katonáskodással szolgált. Amit nem tudunk, az az, hogy az Árpád-korban egy besenyő ispánság volt, vagy több. Még a 14. század elején is viseli a nádor a besenyő ispáni címet, a század közepén azonban már külön ispánjuk van (annak jogköre ekkor valamennyi magyarországi besenyőre kiterjedt). 1352-ben a Fejér megyei besenyők szabályszerűen kérték a felvételüket a magyar nemességbe, amit Nagy Lajos király (1342–1382) kegyesen megadott nekik, ami egyértelmű jele, hogy ez a besenyő csoport feladva identitását, kész volt beolvadni a magyarságba. Ehhez képest szembetűnő, hogy a Csanád megye déli részén élő besenyők továbbra is besenyőként éltek azon régebbi szabadságok szerint, amelyek még az Árpád-korban gyökereztek. Azt

is tudjuk, hogy akik kikerültek a besenyő közösségből, betagozódtak a magyar társadalomba. Például az 1067 táján alapított Borsod megyei szárdi apátság alapítólevelében, az apátságot alapító magyar előkelő tíz besenyő lovas-szolgájáról tesznek említést. Olyan besenyőkről lehet szó, akik elvesztették szabadságukat, egy földesúr szolgálói lettek, de a származásukat még számon tartották.

Magyarország szerte, Erdélyben is, a Partiumban is van jónéhány Orosz, Oroszi elő- vagy utótagú helységnev. Tudtommal nem mint nép kerültek ide, hanem nagyrészt királyi testőrökként, és egy ideig az „orosz” a „testőr” szinonimája volt, ugye?

Igen, van ilyen adatsorunk, ám bár ez csak a Duna-kanyarban fekvő Nagy- és Kisoroszira vonatkozik. E települések lakóiról tudjuk, hogy a 15. században is, tehát a magyar Jagelló-királyok idejében Budán valóban ilyen testőri-ajtonállói szolgálatot láttak el. Egy korábbi, a középkor elejéről származó adat is ezt támasztja alá, az a nevezetes megjegyzés, hogy Imre herceg a 11. század huszas éveiben a „dux ruizorum”, az oroszok hercege címet viselte.

Ezek az úgynevezett oroszok, a vikingek leszármazottai, a varégek voltak...

Így van. Az egyik elképzelés szerint Imre herceg említett címének a magyarázatára az, hogy a későbbi Oroszország területéről a magyar király szolgálatába szegődött varég testőröknek a parancsnoka lett volna István fia. Az viszont több mint kétséges, hogy a Kárpát-medence minden Orosz vagy Oroszi elnevezésű települése a varég testőrökről kapta volna a nevét. Könnyen elképzelhető, hogy az esetek egy részében – meglehet, a nagyobb részében – egyszerűen orosz telepések falvairól van szó. Az Árpád-kor egész időszaka alatt érkeztek az országba különféle szláv területekről „vendégek” – ahogy akkor nevezték őket – nincs okunk azt hinni, hogy épp az orosz területekről ne jöttek volna.

A magyar királynak – az egyházzal ellentétben – nemigen voltak ellenérzései az iszlám hitet követőkkel szemben, amíg neki engedelmeskedtek, és tették a dolgukat, amiket megszabott nekik

Krleža Lédája a kolozsvári színpadon

Egy szalonvilág antihősei

Léda a görög mitológiában Spárta királynéja, férje Tündareosz király. Tisztességes nő volt, Zeusz hiába üldözte szerelmével, nem tudta utolérni őt. Egy nap Zeusz hattyúvá változott, és így sikerült elcsábítania Lédát. A Léda név jelentése ma már pejoratívba hajlik át, a mitológiát rég elfelejtettük. Ismernünk kell az egyik alap gondolatot ahhoz, hogy megérthessük a másikat, a bonyolultabbat, jelzik a kolozsvári alkotók azáltal, hogy Miroslav Krleža Léda című drámáját megtoldották egy prologussal, melyben a színészek a mítosz mellett azt is kifejtik, ki a Glembay fiú, és miért fontos a történetet e figura köré építeni. SZABÓ RÉKA kritikája.

A huszadik század legjelentősebb horvát drámaírójának művét a szintén horvát származású Robert Raponja vitte színre a Kolozsvári Állami Magyar Színház nagytermében. Ismerheti őt a közönség, hiszen harmadjára rendez Kolozsváron. 2008-ban Danilo Kiš műve alapján a *Borisz Davidovics síremléke* című produkciót állította színpadra, 2011-ben pedig a horvát drámaírodalom egyik legismertebb komédiáját, a Marin Držić által írt *Dundo Marojét*. A rendező szerint a nőnapra szánt *Léda* is egy olyan alapmű, mely folyamatosan jelen van a horvát pódiumon, az ott élő társadalom valóságait mutatja be. A rendező elmondása szerint Oliver Urban legendás figura, aki a nagy múlttal rendelkező horvát származású Glembay család utolsó sarja, „Krleža megrajzolásában egy kritikus, cinikus, ott-hontalan ember”, aki még végrehajt két családon egy utolsó csalást egy karneváli éjszakán, majd végképp földönfutóvá válik. Ez a két, érdekből összeálló házaspár a szolgasorból nemesi rangra emelkedett Klanfar (Hatházi András) és a művészetek iránt érzékeny Melita (Györgyjakab Enikő), illetve Aurel (Bogdán Zsolt) „posztimpresszionista”, azaz „neopicassoista” festő és felesége, az operaénekesnő Klara (Kató Emőke).



FOTÓK: KOLOSZVÁRI ÁLLAMI MAGYAR SZÍNHÁZ

Érények és szeretet nélkül, kép-mutatóan, tetszelgőn, barátság helyett érdekből, beszélgetés helyett a pletyka szintjén, kultúra-fogyasztás helyett sznobizmusból vannak jelen (anti) hőseink a színpadon

Üzlet az élet A Léda nevű hölgyet, aki minden kortárs képzőművész ideálja, sosem látjuk, csak beszélnek róla és a hozzá hasonló múzsákról, akiknek csupán festett képét mutatják a színpadon. Nem is a tökéletes Léda ábrázolása a cél. Épp ellenkezőleg, az ő lebutított, megalázott másait halljuk-látjuk lépten-nyomon. „Ma már bármelyik külvárosi fruskából Léda lehet, levetkőzik, modellt ül, ír róla a sajtó”, sőt divatlapok címlapjain találjuk meztelenül. Így könnyű hírnévre szert tenni, nincs szükségünk többé autentikus Lédára, évezredes hagyományra. De ki várja ezt el?

Egy lehetséges torz képmás maga Melita, aki művészet iránti elkötelezettségét büszkén sznobizmusnak nevezi, festeget, de szívesen ül modellt és bonyolódik szerelemi viszonyokba. Mióta érdekből férjhez ment Klanfarhoz, élete csupa unalom, megaláztatás és száműzetés, „tipikus” huszadik századi női sors. Nem csodálkozunk azon, ha alkoholhoz nyúl, amúgy is a mámor az egyik alapállapot a színpadon, melyet Györgyjakab Enikő remekül kihasznál. Pajzán játékaival, megjátszott

mozdulataival saját magára mutogat, valóban a megalkuvót tárja szemünk elé. Klanfar csak néhány jelenet erejéig látjuk színpadon. A cél, hogy felismerjük benne a „mélyparaszt” figuráját, aki inkább Fannyval (Csutak Réka), a szolgálólánnyal szimpatizál, mint saját, művészet iránt elkötelezett feleségével. Semmi újat nem hozott Hatházi András, a *Mértéket mértékkel* című előadásban bevált, helyi dialektussal azonosuló figura beszédmódját folytatja, melyen nem újít sem a pödört bajusz, sem a székelyes hangsúly, illetve szóhasználat. Minden aktuálpolitikai háttér

**Kolozsvári
Állami Magyar Színház**

Miroslav Krleža: Léda

Fordította: Dudás Kálmán

Rendező: Robert Raponja

Dramaturg: Visky András

Zeneszerző: Massimo Brajković

Díszlet- és jelmeztervező:

Carmencita Brojboiu

Színpadi mozgás: Sinkó Ferenc

ellenére ez a gesztus erőltetettnek, következetlennek hat. Györgyjakab Enikő Melitája viszont „magához ragadja a kezdeményezést”. Ki akar lépni sorsából, a konvencionális életvitelből. Aurel (Bogdán Zsolt) iránt táplál érzelmeket, de Urbánnal (Szűcs Ervin), fiatalkori barátjával is szívesen lefekszik. Érti ő, hogy ki kell lépnie undorító életéből, el akar utazni Firenzébe, összeházasodna Aurellal, így újra festeni, rajzolni tudna. De megvalósulhat-e ez egy olyan társadalomban, mely erkölcsileg visszahúzza? Mindannyian elismerik, hogy kiüresedő világ, amiben élnek, őszinte hang nélkül. Klanfar anyja halálának híréből is hazai apróhirdetés lett, üzlet, – közli affektálva Aurel, miközben ő maga a művészetet is üzletként éli meg.

Majdnem Caragiale Nem látom, hogy miért jellegzetesen horvát jellemvonás, ami a szemünk elé tárul. Ugyanúgy univerzális jelenség, mint a fin de siècle, a totális erkölcsi csőd, otthontalanság érzése. Ennek a jól ismert dekadenciának a bája terjeng most a kolozsvári színpadon. Nem csupán az elhangzó szavakból érezni ennek a korszaknak az esztétikáját. A barokk stílusból építkező színpadkép túldíszítettsége, bonyolult mintái, monumentalitása többszintes színpadteret alakít ki, mely a nézőtérre is átnyúlik. Bonyolultsága ellenére könnyedén változik át Klanfar giccses palotája vagy Aurel művészlakása utcává.

Szertartásos, formális, felületes mozdulatok uralkodnak ebben a szalonvilágban, melyet a dráma szövege erőteljesen megmutat, a színészi játékban viszont nem mindig sikeres



Egy gyönyörű, csupasz test száraz eszközként való használata sem úgy érzéki, ahogy érzékinek illetve érzékenynek lennie kell

a szándékolt karikírozás. Az élőzene, melyet a kolozsvári Jazzybirds zenekar biztosít, kiváló eszköz a felmutatott értékek viszonylagossá tételéhez. Nem könnyű Krleža hosszú, jelzőkkel és idegen szavakkal teletűzdelt dialógusait színpadra vinni. Ennek a nehézsége tükröződik a főként beszédközpontú jelenetekben. Urban és Klara együtt töltött éjszakája az egyik ilyen nehéz pillanat. A színészek eszköztára nem volt kellő gazdagságú a párbeszéd cselekvéssel való kitöltéséhez, így megmaradt az előadás a párbeszéd prezentációjának szintjén. Szűcs Ervin erős orgánuma és egy pár széles gesztus nem elég ahhoz, hogy a szélhámos gazembert eljátssza. Urbánnak csak a vagyon- és hírnévszerzés a célja, ő is, mint mindannyian ebben a darabban, dilettáns kálváriák okozója. Züllött, drogfüggő, aki karrierje hanyatlásának utolsó stádiumába lépett, képzőművészeti kritikus lett. Volt festő, táncos, filmszínész, sőt, diplomata is, tudjuk a drámasző-

vegből, de a színpadon Szűcs Ervin Urbanja ebből túl keveset mutat meg, épp ezért nem érezni, hogy ő lenne a főszereplő.

Fekete komédia vagy sem, Caragiale világa erőteljesen visszaköszön ebben az előadásban, ebben a zűrzavaros „karnebáli” éjszakában, ahol mindenki ott van, ahol épp nem kellene lennie. Aurel Melita „kezdeményező” lila betűs levele után szalad, ami miatt Klara féltékenyen felbőszül és az éjszakát Urbánnal tölti. Az előadás csúcspontja mégis Aurel hazatérése és párbeszéde csalog barátjával. Bogdán Zsolt illuminált Aureljának egyénije versenybe szállhat a Bányavirág bármely alkoholgőzös jelenetével. A helyzetkomikum lehetőségeit kihasználva hosszú percekre keresztül kérkedik kicsinyes tulajdonságaival, csúricsavarja hímsovinizta mondatait, de nem adja fel az alkohollal folytatott harcot. Szavai nyomán félreértés követ félreértést, és persze, a komédia műfajához hű kihallgatások, a szerepcsere, illetve a végső egymásra találás sem marad el. Mégis erények és szeretet nélkül, képmutatóan, tetszélgőn, barátság helyett érdekből, beszélgetés helyett a pletyka szintjén, kultúrafogyasztás helyett sznobizmusból vannak jelen (anti) hőseink a színpadon, hogy kioldítsák magukból pánikjuk végső okát, hogy a szürke robot hétköznapi egyhangúságában vénülnek.

A kérdés viszont még mindig fennáll, hogy hol rejtőzik az erotika, a túlfűtöttség ebben az előadásban, vagy miért volt fontos március nyolcadikára időzíteni egy olyan produkciót, mely egy percig sem kérdőjelezi meg a nők alacsonyabbrendűségét a férfiakkal szemben. Egy-egy összeborulás, indulatos vallomás édeskevé a tiszta erotikához, inkább megerősít egy konvencionális értékrendszert, mely ellen a kortárs színházi törekvések ma már élesen küzdenek. Egy gyönyörű, csupasz test száraz eszközként való használata sem úgy érzéki, ahogy érzékinek illetve érzékenynek lennie kell. Viszont ez a test mégis valami misztikus hozott ott és akkor a színpadon, azt a felbecsülhetetlen esztétikai értéket, melyet a Léda valódi mítosza hordoz magában.





Sziget a világ végén 28.

Sorozata újabb részében KRÁLIK LÓRÁND a Rano Kau vulkán környékét mutatja be, ezzel együtt a sziget lakóinak hiedelemvilágába is betekintést kínál.

Húsvét-szigeti kalandozásom utolsó állomása a sziget egyik leglátványosabb pontja, mégpedig a délen elhelyezkedő Rano Kau vulkáni kráter. A 150 ezer éve kihunyt 324 méter magas vulkáni kúp kráterében egy, lassan tőzegláppá alakuló édesvízi tó található, egyike a sziget három állóvizének. A vulkáni kúp külső része meredeken lejt a tenger irányába a félszigetszerű területen. A Rano Kau kőzetei között bazalt és vulkáni tufa, sőt obszidián is található, ezeket a szigetlakók szobrok, illetve használati eszközök készítéséhez használták. A keleti oldalon a sziget partjaitól nem messze található három kis földdarab is jelentős szerepet játszott a rapanui történelemben. A 3,9 hektáros Motu Nui (nevének jelentése: nagy sziget) és a az 1,6 hektáros Motu Itu (kis sziget) valóban szigeteknek tekinthető, míg a tí alakú Motu Kao, amely a tengerből kiemelkedő 20 méter magas kőoszlop, gyakorlatilag csak sziklaszirt. A vulkanikus eredetű szigeten többfelé található obszidián. A szigetlakók ebből a jól pattintható, kemény, fekete vulkáni üvegből készítették szerszámaikat, amikkel megtudták munkálni a bazaltból kivágott kőszobrokat. Bár a Rano Kau vulkán oldalában is található vulkáni üveg, a legjobban pattintható, különlegesen értékes obszidián-fajtát Motu Itu szigetről termelték ki, amit leginkább csak úszva lehetett megközelíteni. Az obszidián keménysége ellenére a használat közben kopik, és ez a kopás a mai tudományos eszközökkel jól elemezhető: megállapítható, mit dolgoztak fel vele, s az is, hogy magát a szerszámot mikor pattintották ki az anyakőzetből. A régészek által feltárt eszközök egy részét kőszobrok megmunkálására, másokat haszonnövények hámozására, puhafák gyalulására, halak pikkelyezésére használták.



A három kis földdarab a Húsvét-sziget keleti partjainál

A Rano Kao vulkáni kúpjában lápos édesvízi tó húzódik meg



A Rano Kau vulkán északnyugati oldalán található a rapanui híres ceremóniális faluja, az Orongo, ma a Húsvét-szigeti nemzeti park központja. A szigetre látogatóknak egy hatvan amerikai dollárba kerülő, több napra szóló belépőt kell megváltaniuk, hogy megtekinthessék a sziget látványosságait, többek között az 1995-ben az UNESCO által a kulturális világörökség részévé nyilvánított moaiokat, de ezt a belépőt csak két helyen ellenőrzik, az Orongonál, illetve a szobrok kitermelési helyénél, a Rano Raraku vulkánnál. Az Orongo ceremóniális falu 54 házból állott, egy részük kőház volt, de voltak csónak alakú, kő alapozással készült faházak is. A falu évente

csak néhány hétig volt lakott, a híres madárember-ünnepségek idején, tavasszal. Környékén, a köveken mindenütt a madárember-kultúrára utaló petroglifek (kőrajzjelek) találhatók. A feltételezések szerint a madárember-kultusz a sziget történelmének egy későbbi szakaszában, a 17. században alakult ki, együtt létezve a hagyományos ősi vallással, amelynek a kőóriások voltak a jelképei. Ezt igazolja, hogy az utolsó álló moaiok egyikét éppen az Orongo központjából vitték el 1868-ban a British Múzeumba. A Hoa Hakananaiwa nevezetű moai ma is Londonban van kiállítva, nevének jelentése is sokat mondó: elveszett, ellopott testvér. Érdekessége, hogy az emberi torzó kissé más stílusú, mint a sziget egyéb részein felállított óriás kőszobrok és a hátán két madárember-rajz is található, mégpedig fregattmadárfejjel. A tangata manunak nevezett madárember-kultúra központi alakja a félig madár, félig ember Make-Make isten, amelyet három istenség kísér, Hawa-tuu-take-take, a tojások istene, annak felesége Vie Hoa, valamint egy harmadik női istenség, Vie Kanatea. A kultusz központi ünnepe az évente megrendezendő madárember verseny, amelynek kiindulási pontja és célja is az Orongo volt.

69. ÉVAD
2013-2014

2014. ÁPRILIS

Tompa Miklós Társulat

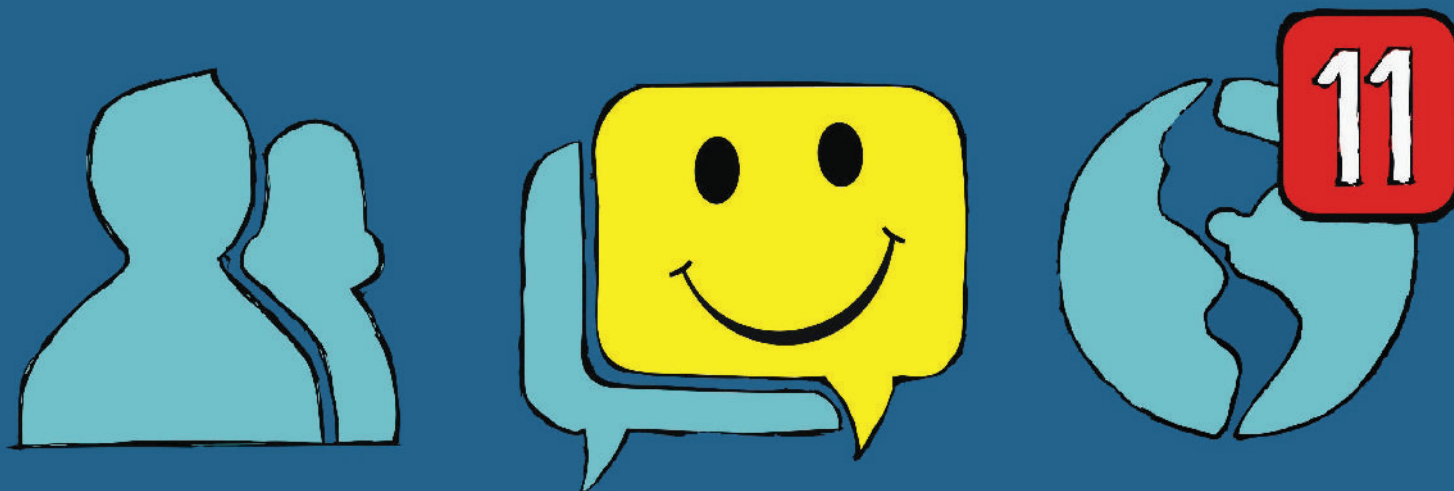
www.nemzetisinhaz.ro

Ministerul Culturii
Teatrul Național Târgu-Mureș
Compania „Tompa Miklós”
Kulturális Minisztérium
Marosvásárhelyi Nemzeti Színház
Tompa Miklós Társulat

01. KEDD 19:30 óra	Radu Afrim: AZ ÖRDÖG PRÓBÁJA Kisterem Sütő András bérlet	
03. CSÜTÖRTÖK 15:00 óra	Szabó Magda-Bereményi Géza: AZ AJTÓ színmű Kisterem	
03. CSÜTÖRTÖK 18:00 óra	CSILLAGPORBÓL LETTÜNK írta és rendezte: Scott Johnston ifjúsági színházi előadás magyar, román és angol nyelven Underground terem	
03. CSÜTÖRTÖK 19:00 óra	Carl Orff: CARMINA BURANA táncszínház Nagyterem	
05. SZOMBAT 19:00 óra	MURMURES (Suttogások) táncszínház, a Malka Társulat vendégelőadása (Franciaország) Nagyterem	
07. HÉTFŐ 19:30 óra	Radu Afrim: AZ ÖRDÖG PRÓBÁJA Kisterem szabadelőadás	
07. HÉTFŐ 11:00 óra	CSILLAGPORBÓL LETTÜNK írta és rendezte: Scott Johnston ifjúsági színházi előadás magyar, román és angol nyelven Underground terem	
07. HÉTFŐ 20:00 óra	CSILLAGPORBÓL LETTÜNK írta és rendezte: Scott Johnston ifjúsági színházi előadás magyar, román és angol nyelven Underground terem	
08. KEDD 11:00 óra	KÉNYSZERLESZÁLLÁS verses pódiumműsor Gáspár Attila előadásában Kisterem	
08. HÉTFŐ 11:00 óra	CSILLAGPORBÓL LETTÜNK írta és rendezte: Scott Johnston ifjúsági színházi előadás magyar, román és angol nyelven Underground terem	
09. SZERDA 11:00 óra	Varró Dániel – Presser Gábor: TÚL A MASZAT-HEGYEN zenés kalandjáték Nagyterem	
10. CSÜTÖRTÖK 11:00 óra	Varró Dániel – Presser Gábor: TÚL A MASZAT-HEGYEN zenés kalandjáték Nagyterem	
11. PÉNTEK 11:00 óra	KÉNYSZERLESZÁLLÁS verses pódiumműsor Gáspár Attila előadásában Kisterem	
12. SZOMBAT 19:00 óra	11. ERDÉLYI HUMORFESZTIVÁL vendégelőadás Nagyterem	
13. VASÁRNAP 21:00 óra	Székel Csaba: HOGYNE, DRÁGÁM! komédia Nagyterem Harag György bérlet	
17. CSÜTÖRTÖK 19:30 óra	Szabó Magda-Bereményi Géza: AZ AJTÓ színmű Kisterem	
30. SZERDA 19:00 óra	Beaumarchais: FIGARO cselvígjáték Nagyterem Bernády György mecénás és Kemény János bemutató bérlet	



ON-LINE BÉRLETVÁLTÁS: www.biletmaster.ro | Jegyet és bérletet a Kultúrpalota Jegyirodájában (hétfőtől péntekig 12.00-tól 17.30-ig, tel. 0372 758 230), illetve a színház jegypénztárában (hétfőtől péntekig 10.00-tól 16.00 óráig) lehet váltani. A színház a műsorváltoztatás jogát fenntartja!
www.nemzetisinhaz.ro • www.facebook.com/tompamiklos



erdélyi humorfesztivál

szervezi



szomszédnéni
produkciós iroda

KOLOZSVÁR

ÁPRILIS 11., PÉNTEK, 18 ÓRA, STUDHÁZ:

LITKAI GERGELY  (COMEDY CENTRAL), SZOMSZÉDNÉNI
OPEN STAGE, ZSÓK LEVENTE, HUMORISTÁK VIADALA STB.

ÁPRILIS 13., VASÁRNAP, 19 ÓRA, GÁLA, MAGYAR OPERA:

SHOWDER KLUB: FELMÉRI PÉTER ÉS BADÁR SÁNDOR
(STAND UP) & BADÁR TAMÁS ILLUZIONISTA PÁRBAJA 

JEGYEK: MAGYAR OPERA PÉNZTÁR, BULGAKOV, KMDSZ

MAROSVÁSÁRHELY

ÁPRILIS 12., SZOMBAT, 19 ÓRA, NEMZETI SZÍNHÁZ:

SHOWDER KLUB: SZOMSZÉDNÉNI ÉS BADÁR SÁNDOR
(STAND UP) & BADÁR TAMÁS ILLUZIONISTA PÁRBAJA 

JEGYEK: SZÍNHÁZ PÉNZTÁR

MÉDIAPARTNER:



www.humorfeszt.ro